

LICHAMELIJKE *opvoeding*

NUMMER 6 Jaargang 103 | juni 2015

MAGAZINE

TOPIC

Digitalisering

**VAKLEERKRACHT
BELANGRIJK**

Werk en sociale media

Veel bonusartikelen op de site

kvlo.nl

 KVLO

SmartGoals SCHOOL

Nieuwe manier van bewegen

NIEUW!

Inclusief leerlijnen en
SmartGoals App

Rocks 'n Rivers heeft een leuk én leerzaam spelconcept met het thema respect : de Strijd der Elementen. Een dynamisch spel met voor ieder wat wils, speciaal ontwikkeld voor scholen. Elke leerling kan een bijdrage leveren en zijn vaardigheden tonen. Het programma is mobiel en kan dus gewoon bij jou op school worden uitgevoerd. Scholen die dit programma al hebben gedaan, beoordelen het met een 8,8!!

Voorafgaande aan het spel wordt, voor de hele groep, de 'afpraak van de 5-vingers' uitgelegd. Een eenvoudig te begrijpen theorie over Respect. Het is zeer goed toepasbaar in de schoolomgeving en het vormt de rode draad in het spel.

De Strijd der Elementen

In teams gaan de leerlingen op zoek naar het Vijfde Element. Door korte, gevarieerde activiteiten uit te voeren, verzamelen de teams de elementen Aarde, Water, Lucht en Vuur.

Het spel is erg dynamisch, omdat de teams zelf de volgorde van de activiteiten kunnen kiezen. Elke activiteit is gekoppeld aan de eigenschappen Durven, Doen, Denken of Dromen. Hierdoor is voor elke leerling wel een rol weggelegd.

Het spel eindigt met een spannende finale. Hierin wordt zo snel mogelijk een vuur gemaakt wordt met de aanwezige materialen. Het snelste team wordt als winnaar gehuldigd en mag het Vijfde Element onthullen.

Afsluiting: klassenovereenkomst

Samen met een docent, wordt de afspraak van de

vijf-vingers herhaald. Eventueel wordt deze aangevuld met specifieke afspraken voor de klas. Alle leerlingen 'ondertekenen' een klassen-overeenkomst met een verf-vingerafdruk.

Reacties van klanten

'Het was echt heel erg leuk! Dit spel is uitermate geschikt voor scholen. Veel afwisseling en ze mogen veel zelf bepalen. Mijn collega's waren ook super enthousiast, vonden het een topactiviteit. De instructeurs waren heel erg enthousiast wat een hele positieve invloed heeft gehad op onze leerlingen.'

SC Zoetermeer, 250 leerlingen

'Goede spellen die ingaan op het thema groepsdruk en respect.'

Wartburg College, 90 leerlingen

'De leerlingen begrepen de opdrachten goed en de begeleiders konden de groepen makkelijk volgen. De materialen uitzetten en groepsvoorbereiding was prima op tijd. De begeleiding was enthousiast en duidelijk.'

Gemini College, 65 leerlingen

Topic Digitalisering

Een extra dik nummer en dan ook nog eens heel veel extra op de site. Het kan niet op. Nu is digitalisering een hot item, zeker binnen ons vak. We hebben er op een andere manier naar gekeken dan het praktische. Dat resulteert in meer ethische artikelen over het de wijze waarop de digitale techniek wordt gebruikt in relatie tot de leerling. Ook laat iedere ALO zijn licht op de materie schijnen. Die artikelen vind je op de site. Wat daar nog meer te vinden is staat op pagina 6. We wensen jullie veel leesplezier op vakantie.

16

Topic

- 6** Digitalisering in het aanbod bewegingsonderwijs
Jaap Kleinpaste en Niek Pot
- 10** Pedagogische perspectieven op digitalisering
Corina van Doodewaard
- 13** Vakmens in plaats van Supermens of Ubersense?
Herman Verveld
- 16** Spelanalyse met Video-catch voor de iPad
Jeroen Koekoek, Wytse Walinga en Ivo van Hilvoorde
- 26** iBook of leskaart?
Arnold Consten en Gert van Driel
- 30** Leren gymmen van een beeldscherm
Marco van Berkel en Ger van Mossel

Praktijk

- 23** Het plein wacht... [2]
Wim van Gelder, Bastiaan Goedhart en Mirka Janssen
- 26** iBook of leskaart?
Arnold Consten en Gert van Driel
- 30** Leren gymmen van een beeldscherm
Marco van Berkel en Ger van Mossel
- 34** Basislessen bewegingsonderwijs in de speelzaal
Wim van Gelder, Bastiaan Goedhart en Hans Stroes

10

30

En verder

- 19** Geen nieuwe cao primair onderwijs
Maarten Segers
- Motorische eigenschappen nauwelijks van invloed op sportkeuze kinderen
Katrijn Opstoel
- 20** Vakleerkracht: belangrijk voor motorische ontwikkeling
Wilfra Timmermans
- 40** Nieuwe master: Physical Education and Sport Pedagogy
Hans Dijkhoff

Piet

Er zijn van die momenten in het verenigingsleven die het unieke van een vereniging tot uiting brengen. Op onze laatste ALV op 29 mei was er zo'n moment. Piet van Dortmont, penningmeester van de afdeling West-Brabant werd erelid van de KVLO. Het erelidmaatschap wordt niet zo maar toegekend. Instemming van de afdelingen is hiervoor nodig en natuurlijk de verdiensten zelf van het lid dat wordt voorgedragen.

Een bloemlezing uit het KVLO- en sportverleden van Piet van Dortmont: Op 1 januari 2016 zal hij 50 jaar penningmeester zijn van de afdeling West-Brabant, een functie waar het meestal niet eenvoudig is om mensen voor de vinden. Voor Piet is het een sport om een sluitende begroting te krijgen maar vooral om voor elke uitgegeven gulden en later elke euro, verantwoording te kunnen afleggen. De kascommissie heeft hem, hoe ze hun best ook deden, nog nooit kunnen 'betrappen' op een 'gaatje' in de rekening.

Piet is een man die zijn taken goed voorbereidt, ruim van te voren op vergaderingen en bijeenkomsten aanwezig is en daarmee een goed voorbeeld geeft wat besturen moet inhouden. Op de voorjaarsvergadering en wintervergadering van de KVLO neemt hij stevast kritisch het woord, maar altijd positief opbouwend. Naast zijn vroegere baan als docent op de mavo Willem van Duivenvoorde in Oosterhout stond Piet midden in de samenleving maar ook na zijn pensionering bleef hij de verbinding leggen tussen de ons vak en de sport. Hij was voorzitter van de Oosterhoutse gymnastiek- en turnvereniging Lenig en Sterk en 35 jaar cursusleider voor de KNGU en haar voorgangers. Piet weet waarom goed leren bewegen van groot belang is en vooral ook dat je goed moet blijven bewegen. Hij introduceerde het GALM (Groninger Actief Leven Model) in Oosterhout en is nu nog steeds actief als sportleider/trainer van senioren groepen van Lenig en Sterk. Voor al zijn verdiensten is hij met recht het erelidmaatschap van de KVLO waard! Maar ook de KNGU liet zich niet onbetuigd. KNGU-Penningmeester Michel Molier speldde hem de zilveren bondsspeld op voor zijn jarenlange inzet. Hij vertelde dat Piet zijn gymleer was geweest en daar nog steeds met plezier aan terugdacht. In zijn bedankje schreef Piet het volgende: 'Mijn passie voor de KVLO, voor de afdeling West-Brabant en voor het vak met allerhande randgebeuren zijn de drijfveren geweest om dit jaren vol te houden. Hopelijk zal ik ook in de komende tijd (tijden) mijn eenvoudige diensten aanbieden, indien men dit op prijs stelt. Dank...dank...dank'.

De uitreikingen vormden een mooi begin van onze ALV op Papendal die prima georganiseerd was door de afdeling Gelre! De ALV zelf verliep goed. De gewijzigde statuten kregen zeer ruime steun en worden na ondertekening bij de notaris van kracht. Statuten moet je regelmatig tegen het licht houden of ze nog van deze tijd zijn. Met de aangenomen wijzigingen zijn het statuten geworden die bij een professionele organisatie als de KVLO horen.

De zomervakantie komt eraan. Dank voor jullie inbreng en inzet en geniet de komende weken!

Jan Rijpstra

5

34

Rubriek

- 5 Voorwoord
- 21 Onderwijspagina
- 22 Recht
- 39 Boeken
- 42 Schoolsport | Sportiefste school van Nederland
- 46 Schoolsport | Polsstok kloppend hart van de wijk
- 49 Schoolsport | De Columbusschool
- 50 Schoolsport | Coolsma en Covey ook in sport en bewegen samen sterker
- 51 Schoolsport | 't Kompas Groningen
- 52 Schoolsport | Basisschool de Luithorst uit Nijmegen
- 53 Schoolsport | De Spoorzoeker, Den Haag
- 54 Schoolsport | Basisschool Silvester-Bernadette
- 55 Schoolsport | Basisschool De Vijf Hoeven
- 56 Mery Graal
- 57 Scholing
- 58 (KV)LO-nieuws

Fotograaf cover: Terry Benjamins

Colofon Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Monique van Ark, Hilde Bax, Peter Barendse, Berend Brouwer (VZ), Jan Faber, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Gerda Op het Veld en Sebastiaan Platvoet. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnementen: Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 5,- (excl. verzendkosten). Iedere week verschijnt er een digitale nieuwsbrief. Aanmelden via www.kvlo.nl. Verschijningsdata: zie www.kvlo.nl Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com. Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel. Vormgeving en opmaak: FIZZ Marketing en communicatie, Meppel. Aanbieding en plaatsing van teksten: zie foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

Digitalisering in het aanbod bewegingsonderwijs

Een kritische dialoog

Op woensdag 25 maart organiseerde het lectoraat Bewegen, School en Sport van hogeschool Windesheim het symposium 'Van tikken naar taggen 2015' over digitalisering in bewegingsonderwijs en sport. Tijdens dit symposium konden de ruim 400 belangstellenden deelnemen aan verschillende workshops, waaronder een kritische dialoog over de meerwaarde van digitalisering van bewegingsonderwijs. Beweeggames, dansprogramma's als Just Dance en content-apps werden vanuit het perspectief van pedagogiek, didactiek, methodiek en ethiek bediscussieerd op wenselijkheid en meerwaarde voor de lessen bewegingsonderwijs. Een verslag van een vakgroepvergadering over de digitalisering van het bewegingsonderwijs met onbekende collega's. Een gesprek dat iedere vakgroep met elkaar zou moeten hebben om bewuste en weloverwogen keuzes te maken bij het digitaliseren van het bewegingsonderwijs.

TEKST JAAP KLEINPASTE EN NIEK POT FOTO HANS DIJKHOFF

Mogen we een kritische dialoog verwachten van bezoekers aan een symposium over digitalisering van bewegingsonderwijs? Om de messen wat te scherpen werd begonnen met het citeren van een tekst van Van Hilvoorde, Kleinpaste en Koekoek (2015) die verschenen is als column op Sport Knowhow XL: "De gymles en digitale technologie: voor velen zijn dat nog steeds gescheiden werelden. De gymzaal is in goed gezelschap van het vliegtuig, als het gaat om de nog resterende reservaten waar we vrijwillig

offline gaan. En er is veel voor te zeggen, voor de opvatting dat er nog plekken moeten zijn waar kinderen vrijuit mogen spelen en met plezier leren bewegen, zonder gefilmd of digitaal beoordeeld te worden. De gymzaal als afkickkliniek. Voor deze positie zijn veel goede argumenten te geven. Ongeacht de kracht van deze argumenten, deze positie neemt niet weg dat er inmiddels veel initiatieven zijn die dit wifi-vrije reservaat 'bedreigen'. Veel leerkrachten zijn inmiddels actief in de weer tijdens de gymles met tablets, nieuwe apps, camera's en videofeedback, in de hoop daarmee het bewegen en spelgedrag van kinderen te stimuleren. Zouden al die pionierende docenten zich dan – als blinde slaven van Apple - op een dwaalspoor bevinden?"

Tijdens de inleiding werden verder de kaders neergezet waarbinnen de discussie moest plaatsvinden. Uitgangspunt voor het gesprek vormde het TPACK-model (Koehler & Mishra,

Dit topic over digitalisering zit boordevol. Zo vol zelfs dat we op de site een speciale plek hebben ingeruimd voor de ALO's. De zes instituten geven antwoord op vragen die werden gesteld in de 'keynote speech' van Hans van der Mars. Wie dat is? Lees ook het interview dat bij de ALO-artikelen staat. Je vindt daar ook de 'keynote' zelf. www.kvlo.nl, kopje over KVLO dan vakblad en dan vakblad uitgebreid

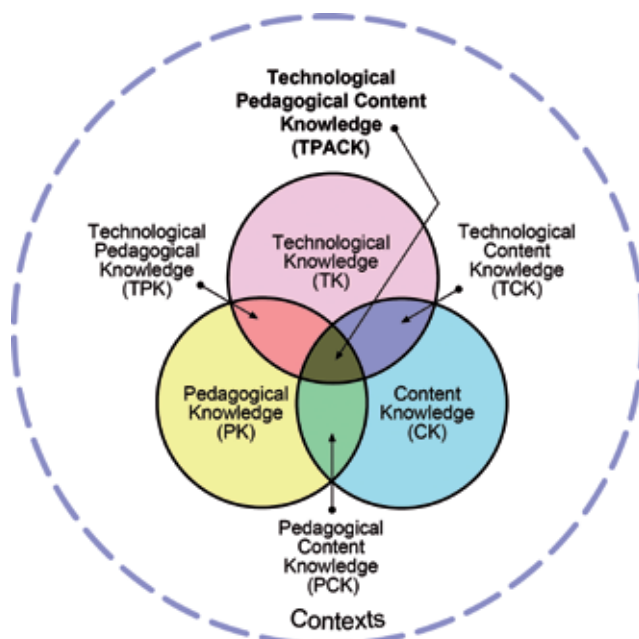

2009), waarin Pedagogical Knowledge (PK), Content Knowledge (CK) en Technological Knowledge (TK) met elkaar verbonden worden [afbeelding invoegen]. Binnen de discussie werd een smal perspectief op Technological Knowledge gehanteerd, dat wil zeggen dat de

Tech-toepassingen zijn slechts een middel om de doelstellingen van bewegingsonderwijs te realiseren

focus lag op toepassingen die nauw aansluiten op de bestaande vakdidactiek en die mogelijkheden in zich dragen om elementen van het motorisch leerproces (zoals instructie en feedback) te ondersteunen en/of te verbeteren.

Hiermee werden toepassingen die de administratieve processen van een onderwijsorganisatie ondersteunen buiten de discussie gehouden. Een tweede uitgangspunt werd al tijdens de keynote-presentatie van Prof. Hans van der Mars van Arizona State University (VS) krachtig verwoord door te stellen dat Tech-toepassingen slechts een middel zijn om de doelstellingen van bewegingsonderwijs te realiseren. In lijn met de eerder aangehaalde

De vakbekwaamheid van docenten bewegingsonderwijs'goes without saying' en is uitstekend geborgd in de curricula van de opleidingsinstituten

column zijn het de professionals zelf die het onderscheid kunnen en moeten maken tussen de zin en onzin van digitale technologie in een educatieve en dynamische omgeving als het bewegingsonderwijs. Ondanks de overwegend positieve houding van de deelnemers werd er een kritische discussie gevoerd, waarin het perspectief op het implementeren van nieuwe technologieën in het bewegingsonderwijs werd verruimd en genuanceerd.

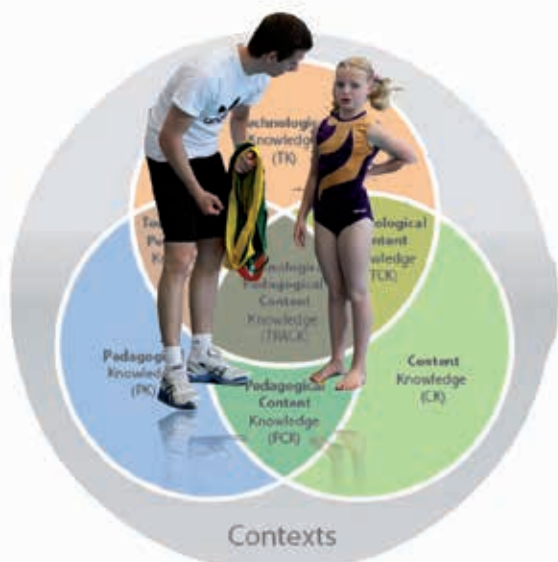
De beïnvloeder van bewegen

In dit perspectief komen de kennis van het vak (CK) en de pedagogisch-didactische kennis (PK) bij elkaar. De professionele beïnvloeder in bewegingssituaties heeft zich op de opleiding voldoende kennis over activiteiten en het beweeg- en deelnamegedrag van leerlingen eigen gemaakt om op verantwoorde wijze de doelstellingen van het bewegingsonderwijs na

te streven. De vakbekwaamheid van docenten bewegingsonderwijs'goes without saying' en is uitstekend geborgd in de curricula van de opleidingsinstituten. Voor de meeste collega's in het werkveld geldt echter dat zij zijn opgeleid voordat technologie in educatieve omgevingen een grote vlucht heeft genomen. In onze dialoog kwam dan ook naar voren dat het dagelijks functioneren van onze collega's is gestoeld op gedegen vakkennis maar veelal de hedendaagse en actuele kennis van nieuwe technologieën ontbeert. Niet in de laatste plaats omdat het gebruik van deze technologieën niet of onvoldoende is geïntegreerd in de onderwijsprogramma's van de opleidingsinstituten.

De docent als vernieuwer

Onder invloed van de technology push van de grote spelers op de digitale markt en het beleid van scholen om zich in de concurrentieslag om de leerling te profileren als technologisch hoogwaardige en mediabewuste organisaties hebben nieuwe technologieën, aanvankelijk via de early adopters, een plaats verworven in het (bewegings-)onderwijs. Vooral het gebruik van tablets, meer specifiek iPads, heeft recent veel aan populariteit gewonnen in het bewegingsonderwijs, mede op basis van de grote gebruiksvriendelijkheid en de toenemende beschikbaarheid van bruikbare apps voor ons vakgebied. Er wordt een appel gedaan op het combineren van vakinhoudelijke kennis (CK) en technologische kennis (TK). In verschillende methodisch-didactische fasen werden tijdens de workshop positieve ervaringen gedeeld over het inzetten van apps in het bewegingsonderwijs. In de instructiefase van het motorisch leerproces overheerst het gevoel dat autonomie en zelfregulatie van leerlingen kunnen toenemen met het gebruik van multimediale leskaarten,

coachboards en instructievideo's. Zowel tijdens, als na afloop van een bewegingsactiviteit lijken apps voor videoanalyse, zoals Ubersense en Coach's Eye, bij te dragen tot een beter begrip van de activiteit en een meer passend zelfbeeld van de beweging. Bij het voorgenomen gebruik van nieuwe technologieën worden we geconfronteerd met methodisch-didactische vragen, zoals: 'Welke extra mogelijkheden biedt het inzetten van nieuwe technologieën?', 'Op welk moment in het leerproces zetten we digitale ondersteuning in?', 'Bij welke activiteiten kan ik digitale technologieën het meest succesvol inzetten?' en 'Hoe zorg ik er voor dat het gebruik van technologie het ritme van de les bewegingsonderwijs niet verstoort?'. Terecht dringt zich de vraag op of en hoe we in staat zijn het volledige spectrum aan nieuwe technologieën op waarde te schatten en hun bruikbaarheid voor het bewegingsonderwijs te beoordelen. Het kost tijd om te trainen, trainen en nog eens te trainen om ons het gebruik van nieuwe technologieën eigen te maken, aldus keynote-spreker Van der Mars. In het onderwijs ontbreekt het ons aan de benodigde tijd om, zoals de projectgroep ICT van de Calo heeft gedaan, voor de verschillende fasen van het motorisch leerproces de meest geschikte apps te selecteren uit de continue stroom van apps die op de markt komt (zie: Consten, van Driel & Walinga, 2013).

De pedagoog en de techniek

Daar waar de pedagogisch-didactische kennis (PK) en technologische kennis (TK) elkaar raken, worden (ethische) vragen opgeworpen, waarop we als professional vooralsnog geen antwoord hebben of nog niet hebben herkend als mogelijk (ethisch) probleem. We gaan met nieuwe technologieën aan de slag vanuit een overwegend naïef idee dat het gebruik van deze technologieën geen invloed zal hebben op de

pedagogische context en de door leerlingen gevoelde veiligheid in de bewegingsomgeving. Toch mogen we als professionals niet voorbij gaan aan vragen, zoals: 'Hoe waarborgen we de privacy van de leerlingen?', 'Van wie zijn de opgenomen beelden, van de app-bouwer, de beweging of de filmer?', 'Hoe flexibiliseer ik als docent het gebruik van nieuwe technologieën voor leerlingen die niet gefilmd mogen of willen worden?', 'Mag ik een leerling ongevraagd confronteren met zijn of haar lichamelijke?' en 'Wat is het verschil tussen de beleefde lichamelijke in de activiteit en de waargenomen lichamelijke als observant van het eigen bewegen?' Kortom, ben ik in staat, als pionier in een mij nog onbekende wereld, met behulp van digitale technologie een veilige leeromgeving te realiseren gebaseerd op een respectvolle en betekenisvolle relatie tussen de docent en de leerlingen en de leerlingen onderling? Een pedagogisch professional stelt zich deze en soortgelijke vragen en maakt het verschil bij het digitaliseren van het bewegingsonderwijs.

Conclusie

Gegeven het toenemend gebruik van nieuwe technologieën in onze samenleving en dus ook in het onderwijs is het niet meer de vraag of we het bewegingsonderwijs gaan digitaliseren, maar vooral hoe we dat moeten doen. Het is niet van deze tijd om de gymzaal als wifi-vrij reservaat te willen behouden. Geen professional zal het in het hoofd halen om zomaar een bal in de zaal te gooien in de hoop dat er een motorisch leerproces op gang komt. Zo is het ook bij het introduceren van nieuwe technologieën noodzakelijk dat professionals zich verdiepen in de wijze waarop deze technologieën meerwaarde kunnen hebben voor het bewegingsonderwijs. Vaak worden nog veel vragen over de meerwaarde van het gebruik van nieuwe technologieën niet gesteld of blijven onbeantwoord, waardoor er onduidelijkheid blijft bestaan over de methodisch-didactische en ethisch-pedagogische consequenties van het toepassen van deze leermiddelen. Een vakgroepvergadering, zoals we tijdens de workshop hebben gehouden, is noodzakelijk om een antwoord te formuleren op de vragen die gesteld kunnen worden bij het digitaliseren van bewegingsonderwijs. Een dergelijke kritische dialoog met collega's dient vooraf te gaan aan het introduceren van nieuwe technologieën in de gymzaal om overwegingen en keuzes met elkaar te delen die leiden tot een bewuste en structurele inzet van digitale middelen in de les bewegingsonderwijs. Deze vragen en overwegingen zijn ook leidend bij het (vervolg)onderzoek dat binnen het lectoraat Bewegen, School en Sport (Hogeschool Windesheim) wordt gedaan naar de digitalisering van het bewegingsonderwijs. ■

Literatuur

- Consten, A., Driel, G. van & Walinga, W. (2013). ICT en bewegingsonderwijs: over video-informatie en leerprocessen. *De Lichamelijke Opvoeding*, 101(7), 6-9.
- Hilvoorde, I.M., Kleinpaste, J. & Koekoek, J. (2015). *Column Symposium Van tikken naar taggen 2015*. Geraadpleegd op 25 maart 2015, van www.sportknowhow.nl
- Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1), 60-70.
- Jaap Kleinpaste en Niek Pot zijn beide opleidingsdocent aan de Calo van hogeschool Windesheim te Zwolle. Daarnaast zijn ze als onderzoeker verbonden aan het lectoraat *Bewegen, School en Sport* van de hogeschool en hebben binnen het project *Digitalisering van de gymles* onderzoek gedaan naar de effecten van het inzetten van nieuwe technologieën in bewegingsonderwijs en sport.

Contact:

j.kleinpaste@windesheim.nl

A group of people are playing basketball in a gymnasium. In the foreground, a man in a blue shirt is dribbling a red basketball. To his left, a man in a white t-shirt is watching. To his right, a man in a grey and white striped shirt is also watching. In the background, a woman in a blue jacket is standing. The gymnasium has a blue floor with yellow and red lines. A basketball hoop is visible in the upper left corner.

Pedagogische perspectieven op digitalisering

In het najaar van 2012 startte Windesheim in Zwolle zowel met een project als een onderzoek naar het gebruik van 'tech'-knowledge in de lichamelijke opvoeding (LO). Vanuit mijn betrokkenheid bij het Calo-project 'Meer gympret met de iPad' en het onderzoek 'Digitalisering in de gymles' van het lectoraat 'Bewegen, School en Sport', kon ik als onderzoeker relatief eenvoudig in contact komen met een groep collega's die als voorloper al veel gebruik maakt van tablets in de gymles. Het maakte me nieuwsgierig: op welke manier gaan collega's LO in het voortgezet onderwijs om met hun leerlingen als zij aan de slag gaan met de tablet in de gymles en het maken van instructiefilms?

TEKST CORINA VAN DOODEWAARD FOTO HANS DIJKHOFF

▲
Natuurlijk ook spelen

In de loop van het onderzoek dat is vormgegeven in samenwerking met Annelies Knoppers en Ivo van Hilvoorde, werd steeds duidelijker dat er meerdere pedagogische dimensies zijn als het gaat over het produceren en benutten van instructiefilms. Docenten belichten in hun verhalen vooral het bewegingsniveau van leerlingen en spreken minder over de leerling zelf.

(docent 1)

'Nou, als ik het weer zou doen, zou ik wel leerlingen pakken die voor de film ook van toepassing zijn. Om het niveau te duiden zeg maar. Want dat is toch vooral wat deze leerlingen doen in de film: zij laten zien hoe iets kan...'

Mijn betrokkenheid bij dit gehele onderzoek richt zich met name op andere aspecten van pedagogische kwaliteit: op welke manier komen leerlingen in beeld als docenten LO met tablets in de les gaan werken?

(docent 6)

'Maar ik merk ook wel dat leerlingen er moe van worden. Alweer dat ding erbij? Volgens mij hebben meiden uit de tweede klas, die eh... ja die zijn wat onzeker over zichzelf en die vinden het dan gewoon niet prettig dat ze gefilmd worden....dat het er op staat....Die reacties krijgen we wel...'

Het begin

In 2013-2014 startten Justus Beth en ik een verkenning naar mogelijke drempels die docenten LO ervaren als het gaat om ICT in de les. Daarbij werd het model van Rogers gehanteerd om groepen docenten van elkaar te onderscheiden (Beth en Van Doodewaard, 2014). De eerste groep die al een poosje bezig is met digitalisering in de les LO, wordt de 'early adopters' genoemd. Als de technologische innovatie succesvol is, ontstaat een tweede groep die door Rogers de 'early majority' wordt genoemd. In Nederland verwacht 40% van de docenten LO in het voortgezet onderwijs in de komende jaren ICT te gaan gebruiken (Reijgersberg et al, 2014). De 'early majority' staat dus klaar om de innovatie te omarmen.

In dit artikel zoom ik in op de 'early adopters' om te ontdekken welke opvattingen en ideeën over LO en 'digitale lichamelijke' voor hen van waarde zijn en hoe deze collega's digitalisering integreren in hun professionele ontwikkeling.

De vraag naar vakmanschap staat centraal

In de tweede helft van 2014 is een groep van zes 'early adopters' geïnterviewd waarbij de focus lag op pedagogisch-didactische vraagstukken van docenten bij het maken van digitale leskaarten waarin leerlingen te zien zijn.

De start van elk gesprek lag bij de meest recente ontwikkelingen die de collega's de afgelopen tijd hadden doorgemaakt en de manier waarop het gebruik van iPads in hun school en vaksectie een plek had gekregen. Daarna werd gefocust op het gebruik van instructiefilms in de les bewegingsonderwijs. Daarbij werd een aantal voorbeelden gebruikt die de collega zelf op hun iPads hadden meegebracht. Naar aanleiding van deze instructiefilms is de focus van het interview verschoven naar de getoonde leerlingen en richtten we ons op vragen over de rol die deze leerlingen hebben in de film. Een volgend item had vooral te maken met de selectie van leerlingen om aan een instructiefilm mee te werken en de motieven om juist deze leerlingen daarvoor te benutten. Daarbij kwamen ook achterliggende ideeën over beeldvormingsprocessen ter sprake. Uit de interviews kwam een aantal thema's naar voren. Deze thema's zijn voorgelegd aan een nieuwe groep van 24 LO-collega's met behulp van focusgroep interviews. Ook deze data hebben we toegevoegd aan het geheel en met deze brede aanpak zijn we tot een aantal inzichten gekomen.

Dat zet aan tot nadenken...

Hieronder staan vijf van de twaalf thema's die uit de uitspraken van de 'early adopters' zijn verzameld. Deze thema's laten ons zien waar het volgens deze docenten over gaat.

In de relatie van de docent met de leerling staat er dan veel op het spel. Dat lijken docenten zich ook met inzet van de tablet nog steeds goed te realiseren. Het gebruik van digitalisering brengt echter ook grote pedagogisch-didactische verantwoordelijkheden met zich mee.

Dominante visuele boodschappen beïnvloeden het zelfbeeld...

Het is natuurlijk niet nieuw om vast te stellen dat beeldvormingsprocessen in het handelen van docenten van groot belang zijn, ook als het gaat om het produceren en benutten van instructiefilms in de les LO (Van Doodewaard en Knoppers, 2014). Reflectie op deze nieuwe didactische

Het gebruik van digitalisering brengt echter ook grote pedagogisch-didactische mogelijkheden met zich mee

werkvorm levert op dit moment echter wel veel relevante informatie op. Juist omdat digitalisering in de les LO nog zo in de kinderschoenen staat, werd het voor ons mogelijk om denkbeelden en beeldvormingsprocessen explicieter te bespreken. Het gesprek over digitalisering is een prachtige aanleiding om het inhoudelijke gesprek in de

Aantal thema's uit praktijkverhalen over ICT in LO	voorbeeldcitaat:
Reflectie op eigen handelen	"De principes die altijd al golden rondom het lesgeven, moet je nu rondom zo'n nieuw middel opnieuw leren toepassen".
"Het is geen robot die het overneemt..."	"Ik ben nog steeds onmisbaar... uiteindelijk moet je als lesgever in het proces stappen en leerlingen bevragen... juist dat stukje feedback van leerlingen, ja dat kun je niet in filmpjes stoppen, dat je daar dan weer wat mee doet".
Doelgericht en efficiënt: leren, beoordelen, evalueren	Dan denk ik van: ik dring niet goed tot je (de leerling) door, dan doe je het straks weer niet goed! En dan denk ik: waar ga jij je tip halen zodat jij je gaat verbeteren?... Eigenlijk zeg ik heel vaak: ...ik wil mijn ogen even aan jou geven dat je ziet wat ik bedoel...
"Het zal wel wennen"	Maar ja, als je wat vaker met filmbeelden werkt en de leerlingen weten van: het komt wel goed, ik kan gewoon lekker aan het werk gaan... dat is ook gewinning.
Wie wil je laten zien en wat wil je laten zien?	"Je benut altijd leerlingen waar je een band mee hebt en die je een beetje kunt sturen..." "Geen kneuzen, geen topsporters, maar wel alle soorten leerlingen..." "Als iemand met een beperking iets heel goed doet en die beperking leidt niet af, dan is het goed..."

Met dit artikel vragen we aandacht voor een kritisch pedagogisch-didactisch perspectief. Docenten dragen verantwoordelijkheid voor de leeromgeving waarin hun leerlingen zich begeven.

vaksectie op de agenda te krijgen (zie bv. Voogt, et al. 2015). Maar ook andere inzichten uit de literatuur zetten ons aan het denken. Relatief nieuw aan het gebruik van digitale leskaarten is de wijze waarop dominante visuele boodschappen in de beeldvorming van LO een rol zullen gaan spelen. Hill en Azzarito (2012) onderzochten de waarde van visuele boodschappen en de samenhang met het zelfbeeld van leerlingen in de les LO. Zij hebben door de ogen van een aantal meisjes laten zien hoe normatieve waarden over bepaalde lichamen een belemmering vormden voor de participatie van bepaalde groepen leerlingen in de les LO. Deze beeldvormingsprocessen van leerlingen en het spectrum van normatieve duidingen van verschillen in lichamelijke zijn van groot belang als het gaat over lichamelijke identiteit. Casey en Jones (2011) laten zien hoe ICT in de les LO ook

van instructiefilms hierin zal gaan innemen. Op welke manier veranderen intenties onder invloed van technologie en welke gevolgen heeft dit voor leerlingen in de les LO? En wat betekent dat eigenlijk voor de lichamelijke identiteitsontwikkeling van leerlingen?

Dimensies van pedagogische professionalisering

Elke vernieuwing van onderwijs vraagt om het afwegen van de voor- en nadelen. Dat geldt natuurlijk ook voor de invoering van de tablet in LO. Het tempo waarin de invoering plaatsvindt, doet echter vermoeden dat de pedagogische en didactische overwegingen nogal eens overschaduwd worden door de technische rijkdom. Er kan zoveel! Maar moeten we het allemaal ook willen?

Er kan zoveel maar moeten we het allemaal ook willen?

kan bijdragen aan het vergroten van de betrokkenheid van zwakke bewegers en het plezier dat zij daardoor weer krijgen in hun leerproces. Juist LO zou kunnen bijdragen aan een positieve context om zo te werken aan een positief lichamen zelfbeeld (Fisette, 2011). Het is dan ook belangrijk om met docenten in gesprek te gaan over de manier waarop hun eigen lichaamsbeelden een rol spelen in het plannen, uitvoeren en evalueren van lessen LO (Flintoff, Fitzgerald en Scraton, 2008). Hay, Tinning en Engstrom (2013) laten zien hoe belangrijk het is om je te realiseren dat er samenhang is tussen intenties en consequenties die je aan je les LO verbindt. Deze intenties blijken sterk verbonden aan het beoordelen van leerlinggedrag tijdens en na de les. We vragen ons af welke plaats het produceren en gebruiken

De producten en processen die gepaard gaan met het maken en gebruiken van instructiefilms beïnvloeden impliciet en expliciet de lichaamsbeelden van leerlingen en docenten. Daarin speelt ook de beleefde lichamen van leerlingen en wat als normaal en abnormaal wordt gezien een grote rol. De wijze waarop leerlingen deze lichamen van zichzelf en anderen beleven en waarderen, staat daarmee nadrukkelijk op het spel. Het feit dat ook het gebruik van tablets in de gymles kan bijdragen aan het (re)produceren van waarden in de gymles vraagt om professionals die zich hier bewust van zijn en bereid zijn hierover in een kritische dialoog te gaan met collega's en leerlingen.

Onder de titel 'Hoe zet je pedagogische kwaliteit op de digitale kaart?' vroegen we tijdens het congres 'Van tikken naar taggen 2015' om aandacht voor zowel het product als het proces van digitalisering.

We zetten het onderzoek naar pedagogische dimensies van het 'nieuwe leren' de komende jaren voort binnen de masteropleiding Physical Education and Sport Pedagogy en het lectoraat Bewegen, School en Sport. ■

Corina van Doodewaard werkt als opleidingscoördinator en pedagogischdocent binnen de master Physical Education and Sport Pedagogy (PESP) en de bacheloropleiding LO. Zij is als promotieonderzoeker verbonden aan de Calo, het kenniscentrum Bewegen en Educatie van Hogeschool Windesheim en de Universiteit van Utrecht.

De literatuurlijst is op te vragen bij de redactie en/of de auteur

Contact:

CL.van.Doodewaard@windesheim.nl

Vakmens in plaats van Supermens of Ubersense?

Een kritisch filosofisch betoog

Als deelnemer aan het symposium 'Van tikken naar taggen 2015' aangaande digitalisering in bewegingsonderwijs en sport en als opleidingsdocent van de Calo, waardoor ik middels vele stagebezoeken op allerlei scholen ben geweest die met digitale leermiddelen in de weer zijn, wil ik proberen de uitdaging die het digitale tijdperk ons biedt te verbinden met ons boeiende ambachtelijke vak. Maar vooral als fervent filosoferende bewegingsonderwijzer, wil ik dit ook nader bekritisieren.

TEKST HERMAN VERVELD FOTO HANS DIJKHOFF

In hun fraaie bijdrage aan dit topic, waar-schuwen Jaap Kleinpaste en Niek Pot ons ervoor niet al te naïef te zijn voor de snel gaande ontwikkeling van dit digitaliseringsproces. We hebben als bewegingsonderwijzers en pedagogen immers sterk de neiging om uit iedere leerling het beste te willen halen en hem of haar daarbij voortdurend te willen begeleiden en monitoren. Daarbij halen we alles uit de kast om het bewegingsgedrag zo volledig en adequaat mogelijk in kaart te brengen en het in een door ons gewenste richting gunstig te willen beïnvloeden. Dankzij (internet)technologie krijgen we in onze gymzaal nu steeds meer en betere innovatieve begeleidingsvormen en interventiemogelijkheden aange-reikt die ons daarbij behulpzaam zijn. En het lijkt erop dat we het bewegingsgedrag daardoor steeds beter kunnen evalueren door er meet-en zichtbare data en scores aan te verbinden. Ook de daarbij in samenhang optredende sociale, cognitieve en zelfs affectieve vaardigheden lijken expliciet in beeld te komen.

Digitaal

Neem bijvoorbeeld de digitale leskaarten, die in het artikel van Gert van Driel en Arnold Consten worden beschreven. Hiermee krijgen we als lesgever rijke mogelijkheden om nauwkeurig die informatie te selecteren, sorteren en belangrijke aandachtspunten te benadrukken, waardoor de leerlingen beter het beweegprobleem (zelfstandig en samen

met anderen) leren aangaan en oplossen. Maar ook de videoanalyse in het artikel van Jeroen Koekoek, Wytse Walinga en Ivo van Hilvoorde toont treffend aan dat deze technologie de docent handige tools geeft om betere en betekenisvolle technische en tactische leerhulp te bieden.

Maar ik vraag me dan wel af, wat is nu dat 'beter', wanneer we het over beter bewegen en het verbeteren van beweegcompetenties hebben? Wie bepaalt straks de kwaliteit van dit bewegingsgedrag? Ik zou zeggen, dat blijven en zijn wij toch zeker als vakdeskundigen, op basis van een door ons ontwikkelde vakvisie. Maar neemt de technologie dit dan toch niet sluipe-

**Maar vooral als
fervent filosoferende
bewegingsonderwijzer,
wil ik dit ook nader
bekritisieren**

derwijs van ons vakmensen over, naarmate we meer video's en apps gaan inzetten? Leggen we de waardering en normering niet onbewust en onbedoeld in de robothanden van Ubersense en andere vernuftige applicaties? Lukt het ons nog wel het leerproces in eigen hand te houden en daar – samen met de leerlingen – eigenaar van te kunnen zijn? Komt het voldoende tegemoet aan onze basisbehoeften van relatie, autonomie

▲
Series opnemen

en competentie? En hoe zat 't ook nog maar weer met die doel/middel-rationaliteit?

Vakvisie

In onze vakvisie gaan we er vanuit dat de mens vooral een lichamelijk en relationeel wezen is, maar vergeten soms dat hij evenzeer ook erg rationeel en instrumenteel is ingesteld en dat hij in vele situaties vaak de beste keuze vooral met behulp van zijn verstand maakt. De rede is hier het instrument en wordt gebruikt om een doel te bereiken. Het handelen volgens de doel/middel-rationaliteit wordt doelgericht handelen genoemd en dit wordt vooral rationeel in plaats van ervaringsgericht handelen. De instrumentele rede (i.c. technische rationaliteit) leidt vervolgens tot een geïndustrialiseerde wereld

Kortom, worden de middelen dan niet tot doel verheven?

met veel technologie en maximale efficiëntie; een neoliberale en consuméristische wereld dus. Versterkt de toenemende digitalisering dan niet dit instrumentele handelen en wordt het lichaams- en ervaringsgerichte handelen

hiermee dan niet weggedrukt? Het type handelen dat we als waardengericht handelen altijd zo sterk hebben benadrukt en omarmd? Kortom, worden de middelen dan niet tot doel verheven en wordt de waarde van beter leren bewegen daarmee niet steeds instrumenteler?

Voor- en tegenstanders

Voordat ik met antwoorden kom, wil ik eerst twee opponenten de ruimte geven. Beiden schetsen een verschillende visie op deze digitalisering. Daarna beschrijf ik een visie, waaraan ik me erg verwant voel en die aangeeft dat de mens de digitalisering maar beter kan incorporeren dan zich   ervoor af te sluiten   of er helemaal in op te gaan.

Aan de ene kant heb je de zogenaamde digi-fundamentalisten. Tien zogenaamde iPadscholen hebben de afgelopen jaar hun deuren geopend. Volgens initiator Maurice de Hond is deze ontwikkeling noodzakelijk omdat de school van nu sterk verouderd is en meer weg heeft van een museum die leerlingen op het verleden voorbereidt. Het huidige schoolsysteem ('analoog en saai') zou de aansluiting met de werkelijkheid ('digitaal en spannend') hebben verloren. Daarnaast heb je

de digi-criticasters. De publicist en filosoof Hans Schnitzler, die felle kritiek heeft op de digitale heilstaaf, kan ik maar beter zelf even aan het woord laten: *Wat nieuwe media namelijk vooral doen is het opeisen en annexeren van onze emoties, verlangens, kennis en creativiteit; het hele domein van de menselijke geest dus. Waar Faust zijn ziel aan de duivel verkocht, leveren wij de onze uit aan de machinaties van de virtuele realiteit. En de prijs die we daarvoor betalen is een verlies aan bewustzijn voor de complexiteit van de wereld om ons heen. Juist daar waar het precaire proces van volwassenwording plaatsvindt, slagen de verleidingstechnieken van moderne media erin de ouderlijke autoriteit of het gezag van de leraar in toenemende mate buiten spel te zetten. En dat heeft vergaande gevolgen* (Schnitzler, 2012).

Omarmen

Beide posities, zowel die van de fundamentalist als die van de criticaster, stellen de mens tegenover de techniek. De kundige en invloedrijke techniekfilosoof Peter-Paul Verbeek van de Universiteit van Twente geeft echter aan dat het hoog tijd is om te laten zien waarom, waarin en waardoor de mens vervlochten is met de techniek. *Ons dagelijks leven krijgt altijd mede vorm door de technologie waarmee we ons omringen en tegelijkertijd belichamen technologieën op vele manieren menselijke behoeften, verlangens, ideeën* (Verbeek, 2005). Van de mediator Verbeek moeten we ophouden met de techniek en digitalisering tegenover de mens en zijn handelen te plaatsen. Zijn devies is om de relatie tussen mens en techniek meer te gaan benadrukken en te analyseren. *Technologieën blijken altijd op de één of andere manier vorm te geven aan de relaties tussen mensen en hun omgeving. Deze rol kan worden aangeduid als 'bemiddeling' of 'mediatie': techniek is een bemiddelaar tussen mensen en de wereld waarin zij zich bevinden. Een technologie creëert een relatie tussen gebruiker en omgeving die zonder die technologie niet zou bestaan, en bemiddelt dus 'actief'; maar tegelijkertijd kan die technologie dat alleen maar doen wanneer zij op een specifieke manier is ingebed in een gebruikspraktijk* (Verbeek, 2005).

Een dergelijke bemiddeling van handeling en ervaring zie ik terug tijdens een stagebezoek op een school in Zutphen: een leerling maakt gebruik van de beelden die de iPad van zijn steunzwaaien aan de trapeze vertoont en koppelt daarmee zijn daadwerkelijke ervaring van het zwaaien aan de gerepresenteerde beelden van de wijze waarop hij de zwaai onderhoudt en vergroot. Het voelen en beleven van de gestelde uitdaging binnen het zwaaien (onderhouden en vergroten daarvan), wordt aldus mede geïnterpreteerd vanuit de beelden die er van zijn gemaakt. Als het goed is zouden deze interpretaties leerhulp kunnen bieden op basis van tijd, tempo en richting gegevens; de leerling vertaalt (transleert) de beelden naar aanwijzingen als:

“Kijk, hier had ik eerder kunnen afzwaaien, harder kunnen afzetten of beter naar achteren kunnen opspringen tot steun.” De leerling zou met deze hulp en informatie vervolgens verder kunnen puzzelen en knutselen. Maar wat er ook gebeurde was dit: de iPad liet in hetzelfde programma ook de ideaaltypische bewegingsverloop van het steunzwaaien zien en confronteerde de leerling vervolgens met zijn tekortkomingen door daarmee voor te schrijven (normeren) wat de juiste manier van zwaaien zou moeten zijn.

Drie perspectieven

Handelen – dus ook het beter leren zwaaien – komt tot stand en tot zijn recht in de betekenisvolle relationele driehoek van: een leerling, die zwaait in een gymlokaal tijdens een les bewegingsonderwijs. Er zijn dan op zijn minst drie perspectieven aan de orde voor belang en bedoeling van dit handelen, namelijk: persoonsfactoren, activiteitsfactoren en omgevingsfactoren. Willen we in onze lessen vervolgens bepalen wat het niveau van bewegen is of zou moeten zijn, dan moet geen van deze drie perspectieven domineren en het andere perspectief overtreffen, maar het handelen in de betekenisvolle samenhang van een bewegingsonderwijsleersituatie plaatsen. Niet alleen de persoon (in zijn beleving) bepaalt het beweegniveau, noch de voorgestelde activiteit, maar ook de beelden van de iPad moeten mijn inziens hierbij niet apart doorslaggevend zijn. Elk perspectief is betrokken op het handelen

Van de mediator Verbeek moeten we ophouden met de techniek en digitalisering tegenover de mens en zijn handelen te plaatsen

en kent daar een wederzijdse en gelijkwaardige waardering aan toe. Of zoals Peter-Paul Verbeek kernachtig besluit: *Ethiek gaat over de vraag hoe te handelen, en uit de hierboven gegeven voorbeelden wordt duidelijk dat deze vraag in veel gevallen niet exclusief door mensen wordt beantwoord, maar vaak ook mede door technologie. Niet alleen wijzelf maar ook de constructie van onze auto, de inrichting van de wegen en de aanwezigheid van flitspalen bepalen hoe hard we rijden. Niet alleen wijzelf nemen morele beslissingen over het begin en het einde van het leven, maar ook de technologieën op grond waarvan wij diagnoses stellen en kiezen voor behandelingen. Ethiek blijkt geen zaak van mensen alleen te zijn* (Verbeek, 2005).

Mijn wens voor de verdergaande digitalisering van bewegingsonderwijs zou zijn, dat mijn collega Supermens en Ubersense, geïncorporeerd in de Vakmens mag zijn. ■

Literatuur

Schnitzler, H. (2012). Sociale media ondermijnen zorg en aandacht, in *De Volkskrant*, januari 2012

Verbeek, P-P. (2005). Techniek en de grens van de mens, de menselijke conditie in een technologische cultuur, in *Wijsgerig Perspectief* 04, 2005

Herman Verveld is opleidingsdocent aan de Calo van hogeschool Windesheim te Zwolle.

Contact:

hd.verveld@windesheim.nl

Spelanalyse met Video-catch voor de iPad

Een combinatie van digitale techniek, vakinhoud en didactiek in het spelonderwijs

Dit artikel laat zien hoe de app 'Video-catch' werkt in het onderwijs. De vraag hierbij is vooral nog hoe en wanneer het taggen met deze digitale toepassing effectief kan worden ingezet.

TEKST JEROEN KOEKOEK, WYTSE WALINGA & IVO VAN HILVOORDE

Videoanalyse wordt in de sport al gedurende langere tijd effectief ingezet. Ook in het bewegingsonderwijs is het terugkijken van beelden in de les niet meer heel ongebruikelijk. 'Video based feedback' is bijvoorbeeld binnen atletiek, turnen of golf een veel gebruikte methode. Maar in spelsituaties ligt het gebruik ervan niet direct voor de hand. Vooral het gesleep met camera's, kabels en computers zijn factoren die een nadelige invloed hebben. Daarnaast is het achteraf 'editen' om geschikte beelden te selecteren vaak een te grote tijdsinvestering en daarmee dus ongunstig voor onderwijsdoeleinden. Met de ontwikkeling van een aantal digitale app's wordt de inzet van videofeedback in spelsituaties inmiddels meer toegankelijk.

Onderzoek

In de afgelopen twee jaar is door Hogeschool Windesheim onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van digitale spelanalyse. In verschillende publicaties (zie o.a. Koekoek & Walinga, 2014) en in een eerder verschenen artikel in dit blad (Koekoek, Walinga, & Van Hilvoorde, 2013) is de didactische kennis en onderzoeksmethodiek van het deelproject al uitvoerig beschreven. De publicaties laten de verkenningstocht zien die de onderzoekers hebben gedaan naar de mogelijkheden van digitale spelanalyse. Daaruit komt naar voren dat de drempel voor docenten nog steeds hoog is om

de techniek daadwerkelijk toe te passen in de zaal. Uit het onderzoek blijkt wel dat video-beelden en de daarbij gebruikte didactiek van 'debate of ideas' leerlingen activeert om over tactische en technische beslissingen in een spel na te denken. Er worden echter ook nog veel hobbels gezien ten aanzien van geschiktheid en toepasbaarheid. De app's uit het onderzoek naar digitale spelanalyse zijn in samenwerking met externe ontwikkelaars verder doorontwikkeld tot een app waarin verschillende functies zijn geïntegreerd: *Video-catch* (beschikbaar in AppStore).

Video-catch is een videoanalyse app gemaakt voor de iPad. Tijdens het filmen van een spelsituatie vangt de docent spelmomenten die hij van belang vindt voor zijn instructie en leerhulp aan de leerlingen. Dat doet hij door op een zelf aangemaakte knop te drukken. Per knop kan de docent de soort tag (schot, pass o.i.d.) en de tijd instellen van de duur van het fragment. Tijdens het spel wordt de video opgenomen, maar alleen de spelmomenten die worden 'getagd' (wanneer de docent of leerling op de knop drukt) worden bewaard. Deze geselecteerde fragmenten zijn meteen gebruiksklaar. Dit stelt de docent in staat om in de les direct tijdens de spelactiviteit de leerlingen de beelden te laten zien. Het is een eenvoudige tool die daarmee meteen de mogelijkheid tot 'video based feedback' realiseert.

Voor docenten en trainers die al enige tijd bezig zijn met digitalisering van het bewegingsonderwijs of de sport is de bovenstaande werkwijze wellicht herkenbaar. De digitale tool is vergelijkbaar met de mogelijkheden van computersoftware en systemen zoals *Dartfish easytag*, *Precorder*, *Videotagger*, *Fieldback system* en *Time tag*. Door de kennis en het testen van deze digitale systemen heeft het onderzoek informatie opgeleverd over de praktische toepasbaarheid van spelanalyse. De meest opvallende punten waren:

- problemen met het snel terugvinden en afspelen van getagde fragmenten
- een onduidelijke afspelmodus die te weinig is afgestemd op efficiënte speldidactiek
- iedere tag wordt voorzien van een gelijke tijdsinstelling (fragmenten krijgen daarmee standaard dezelfde lengte)
- ongunstig beeld mede door de iPad-camera (en daarmee het noodzakelijke gebruik van een opzetbare fisheye- of breedhoeklens om voldoende van een spelsituatie in beeld te krijgen).

Video-catch onderscheidt zich met name met de volgende specificaties:

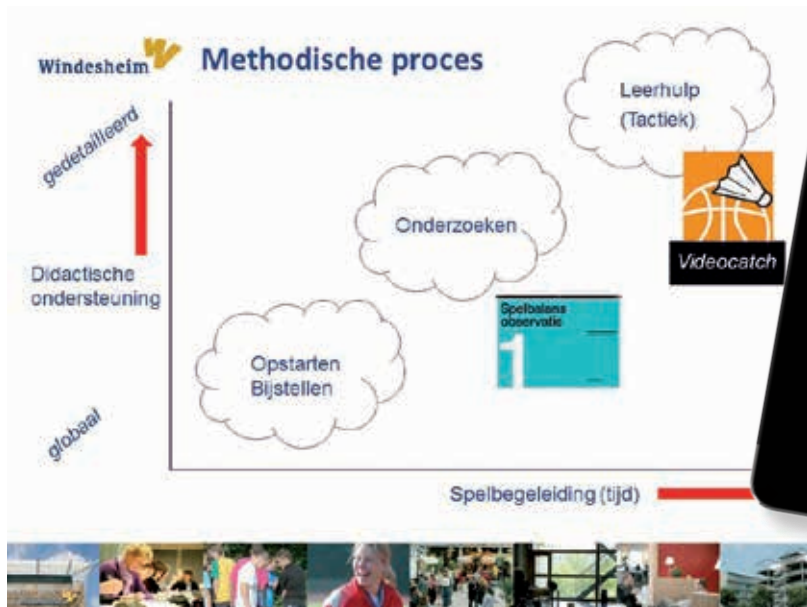
- vier afzonderlijk aanpasbare tagknoppen
- een zeer overzichtelijk archief ('dashboard')
- een gemakkelijk te hanteren 'player' met 'free hand draw tool'
- de mogelijkheid om via de app connectie te maken met een action camera of ip-camera, om daarmee vanuit een beter perspectief te kunnen filmen.

Speldidactiek

In het praktijkgerichte onderzoek is vooral gebruikgemaakt van videofragmenten met als doel input te krijgen voor een gesprek over het spel ('debate of ideas'). Het gebruik van beelden is een positieve aanvulling op het starten van gesprekken over speltactiek. Het geven van leerhulp over tactische aspecten van het spel is gemakkelijker over te brengen zodra leerlingen beelden van zichzelf zien en analyseren. Met name wanneer de beelden worden gecombineerd met een gezamenlijk besproken leervraag

Ook in het bewegingsonderwijs is het terugkijken van beelden in de les niet meer heel ongebruikelijk

is de afstemming op en inzicht in tactische beslissingen beter. Videobeelden geven dan ook niet alleen concrete feedback over wat er gebeurt, maar zet ook aan tot nadenken over wat er in het spel tactisch mogelijk is. Met deze kennis wordt *Video-catch* toepasbaar voor meer algemene didactische tools die in het bewegingsonderwijs en de sport worden gebruikt, bijvoorbeeld voor de didactische trits 'compliment-tip-leervraag' in de begeleiding van leerlingen in bewegingsactiviteiten (Hazelebach, 2007).

Speldidactiek: Van globale naar gedetailleerde begeleiding.

Compliment

De docent filmt de spelsituatie en tagt een spelmoment waarmee hij een compliment kan geven. Het gaat hierbij om een compliment dat naar inschatting van de docent invloed heeft op het spelverloop. Met name leerlingen die enige moeite hebben met deelname aan een spelactiviteit kunnen deze vorm van ondersteuning goed gebruiken (zie Consten, Van Driel, & Walinga, 2014).

Aanwijzing/tip

In tegenstelling tot het observeren van gedrag dat al plaatsvindt moet de docent tijdens het taggen een aanleiding zien voor een aanwijzing (tip). De aanleiding wordt tijdens het spel vastgelegd met *Video-catch*. Vervolgens geeft de docent de aanwijzing tegelijkertijd met een spelfragment. Belangrijk is dat de docent rekening houdt met de wijze waarop hij de aanwijzing geeft. In een video-based feedback methode wordt vaak gekozen voor een aanwijzing die is gericht op de technische uitvoering. De uitdaging is om met de beelden vooral in te zoomen op contextuele (landschappelijke) aanwijzingen waardoor een over-explicitering van het beweeggedrag wordt vermeden.

Leervraag

Het gebruik van een leervraag als tool zorgt in de les voor een activerende werkvorm waarin *Video-catch* een belangrijke rol speelt. Niet de docent krijgt de rol van 'tagger' maar aan een of meerdere leerlingen wordt gevraagd om een moment digitaal vast te leggen. Deze momenten worden daarna in een klein groepje gezamenlijk bekeken en besproken. Vaak gaat het om spelsituaties waarvan een leerling zelf een mogelijke volgende stap ziet in het leerproces. Deze stap kan betrekking hebben op zijn eigen te leren speltactiek, die van andere leerlingen of zelfs van het hele team.

Video-catch is vooral geschikt wanneer leerlingen een spelactiviteit al enige tijd hebben gespeeld. Zodra leerlingen binnen een aantal lessen hun 'tactical awareness' in het spel verder ontwikkelen kunnen ze vervolgens met *Video-catch* op een meer gedetailleerde wijze worden begeleid in hun leerproces. Deze technisch-didactische toepassing en werkvorm kan daarmee een aanvulling zijn op de reguliere aanpak van een docent. Net als bij veel andere didactische mogelijkheden voor instructie heeft de docent zelf de verantwoordelijkheid om te beslissen of het verantwoord en/of nuttig is om dit te doen. De kern van het bewegingsonderwijs blijft het spelonderwijs beter leren bewegen. In dat spelend leren bewegen kan het nuttig zijn om focus aan te brengen in de wijze van instructie. In het spelonderwijs kan dat heel expliciet worden bereikt door middel van verbale aanwijzingen als meest gebruikte vorm van instructie. Videobeelden maken het eenvoudiger om leerlingen heel direct te

Voor het bewegingsonderwijs staat deze verkenning vooralsnog in de kinderschoenen

confronteren met hun eigen rol binnen de spelsituatie. Het is de moeite waard om met de technologische mogelijkheden van *Video-catch* te onderzoeken op ontwikkelingspotentie en didactische meerwaarde. Voor het bewegingsonderwijs staat deze verkenning vooralsnog in de kinderschoenen. Met een gepaste kritische blik op de eventuele beperkingen ervan is een innovatief instrument ontwikkeld dat van meerwaarde zou kunnen zijn voor het bewegingsonderwijs. ■

Literatuur

- Consten, A., Driel, G. van & Walinga, W. (2014). Digitalisering van het bewegingsonderwijs. In: I. van Hilvoorde & J. Kleinpaste (Eds.), *Van tikken naar taggen. Digitalisering van bewegingsonderwijs en sport* (pp 105-117). Deventer: ...daM uitgeverij.
- Hazelebach, C. (2007). Welke aanwijzing werkt? *'t Web*, 5, 37-49.
- Koekoek, J., & Walinga, W. (2014). Nut en noodzaak van taggen in sportspelen. In: I. van Hilvoorde & J. Kleinpaste (Eds.), *Van tikken naar taggen. Digitalisering van bewegingsonderwijs en sport* (pp 43-61). Deventer: ...daM uitgeverij.
- Koekoek, J., Walinga, W., & Hilvoorde, I. van (2013). Digitale spelanalyse in het bewegingsonderwijs. *Lichamelijke Opvoeding*, 8, 16-18.

Contact:

jh.koekoek@windesheim.nl

Geen nieuwe cao primair onderwijs

Er komt per 1 juli 2015 geen nieuwe cao in het primair onderwijs. Dat zal betekenen dat de huidige cao PO blijft gelden tot in ieder geval 1 juli 2016. Wel hebben de cao-partners afgesproken dat de vrijval van pensioenpremie voor 2015 in ieder geval wordt ingezet voor een eenmalige verhoging van de uitkering op de Dag van de Leraar. Deze nominale uitkering zal in 2015 met 328 euro verhoogd worden naar 528 euro (bij een fulltime dienstverband). Dat er geen nieuwe cao tot stand is gekomen heeft geen gevolgen voor de eerder gemaakte afspraken, die ingaan per 1 augustus 2015. Denk daarbij o.a. aan de mogelijke invoering van het overlegmodel, de omvang van de vakantie (428 uur bij 1 FTE) en de 40-urige werkweek. De afspraken rondom tijdelijke contracten zoals die

gelden in de huidige cao PO blijven tot uiterlijk 1 juli 2016 gelden. Dat betekent dat het aantal tijdelijke contracten in sommige gevallen nog steeds een periode van langer dan 24 maanden kan overlappen zonder dat er sprake is van een vast contract. Het ontslagrecht gaat voor het bijzonder onderwijs wel per 1 juli aanstaande wijzigen. Voor ontslag zijn er (in het bijzonder onderwijs) dan grofweg drie wegen: met instemming van de werknemer (wederzijds goedvinden), via een opzegvergunning van het UWV of via een ontbindingsverzoek bij de kantonrechter. Het UWV verstrekt niet zonder meer een opzegvergunning en de kantonrechter gaat uiteraard lang niet in alle gevallen akkoord met ontbinding van het contract. Deze veranderingen in het ontslagrecht gelden niet voor het openbaar onderwijs. ■

Motorische eigenschappen nauwelijks van invloed op sportkeuze kinderen

TEKST KATRIJN OPSTOEL

Kinderen vertonen op jonge leeftijd nog weinig motorische eigenschappen die samenhangen met het type sport dat ze beoefenen. Als kinderen gemiddeld meer dan vijf uur per week aan sport doen vertonen ze wel enigszins een sportspecifiek profiel. De sportkeuze die kinderen maken aan het begin van hun sportcarrière hangt dus niet of nauwelijks samen met de kwaliteiten die ze op dat moment bezitten. Uit onderzoek is meermaals gebleken dat atleten uit verschillende sporten onderscheiden kunnen worden op basis van hun fysieke eigenschappen. Zo onderscheiden

volleyballers zich onder meer door hun gestalte en sprongkracht. Turnsters zijn daarentegen beter klein en lenig, en scoren hoog op evenwicht. Of deze verschillen ook te vinden zijn bij jonge kinderen was tot op heden nog niet geheel duidelijk. Dit onderzoek heeft aangetoond dat deze verschillen slechts in zeer beperkte mate aanwezig zijn. Wellicht zijn er andere factoren die een rol spelen bij het maken van een sportkeuze. Welke factoren dit zijn, wordt onderzocht binnen het onderzoeksproject Slimme Sportkeuze (HAN Sport en Bewegen) en het Vlaams Sport Kompas (UGent). ■

Het onderzoek werd gepubliceerd in PLoS ONE, een wetenschappelijk tijdschrift op het gebied van biologie. Kijk voor meer informatie op www.HAN.nl/SENECA, op de website van het Centre of Expertise Sport- en Beweegtalent, of neem contact op met Katrijn Opstoel via katrijn.opstoel@han.nl.

Vakleerkracht:

belangrijk voor motorische ontwikkeling

De KVLO heeft het altijd maar over goed leren bewegen en hoe belangrijk dat is. Uit het volgende voorbeeld blijkt dat het hebben van een vakleerkracht op een school inderdaad verschil kan maken. Hierbij moet worden aangetekend dat er natuurlijk ook scholen zijn waarbij een goede groepsleerkracht een juist grote bijdrage levert aan de kwaliteit van het bewegen. Toch willen we de lezer het verhaal van deze collega niet onthouden.

TEKST WILFRA TIMMERMAN FOTO HANS DIJKHOFF

Als vakleerkracht ben ik afgelopen jaar begonnen op een school, die nog nooit een vakleerkracht had gehad voor gym. De eerste weken stonden in het teken van het leren kennen van de kinderen en het verkennen van hun bewegingsniveaus. Ik heb mij samen met mijn vierdejaars stagiair van de ALO enorm verbaasd over de grootte van de achterstand. Omdat ik elders op een vergelijkbare school werk met kinderen in dezelfde leeftijd, kon ik een goede vergelijking maken.

Achterstand

Er was een enorme achterstand. Ondanks dat deze kinderen enorm veel plezier in bewegen hebben, bleek er weinig sprake van technische vaardigheden, behalve bij kinderen die op een bepaalde sport zaten. Wat bij de kinderen van de andere school vanzelfsprekend is zoals bijvoorbeeld aanlopen en afzetten van de reutherplank met een kaats, is voor deze groep een probleem. De koprol heeft ook aandacht nodig. Buitenschools is er de afgelopen jaren veel judo aangeboden. De meeste kinderen maakten een judorol en konden geen koprol maken. De basisvaardigheden ontbraken. Ik vertelde anderen vaak: ze doen alles, maar niets klopt. Overall moeten punten op de i gezet worden. Samen met de stagiair heb ik een plan van aanpak gemaakt om de achterstanden weg te werken. Maar wat in jaren niet of verkeerd is aangeleerd, poets je niet zomaar even weg.

Waar we tegenaan liepen

Bij turnonderdelen werd de achterstand duidelijk op de verschillende toestellen.

Plank en tramp

- Het niveau van springen: de wijze waarop in de minitrampoline (MT) moet worden gesprongen, stuitte op problemen omdat ze nog nooit een les MT-springen hadden gehad.

- Het inspringen op plank of in de MT was regelmatig met één been.
- De lichaamshouding was niet goed en voorspanning ontbrak.

Mat

De handstand en radslag moeten vanaf nul worden aangeleerd.

Zwaaien (ringen/touw)

- De afzet bij ringzwaaien: twee voeten tegelijk of geen afzet naar achteren.
- Bij touwzwaaien zag ik kinderen die standaard met één arm gestrekt omhoog het touw vasthielden.

Touwklimmen

Geen apengreep, niet alternerend.

Teamspelen

Bij spel zagen wij dat de kinderen vooral stilstonden. Er was geen initiatief tot vrijlopen. Van tactisch spelen was helemaal weinig sprake. Het ontbrak niet aan kracht, maar wel aan kennis over de verschillende (sport)spelen.

Door de kinderen veel bewegingservaring te laten opdoen, proberen we de achterstanden snel in te lopen. Aan het eind van dit schooljaar maken we de balans op. ■

Contact:

wilfra@timmerman-marseille.nl

Digitalisering in de lessen bewegingsonderwijs

Technologie is iets wat in alle facetten van de samenleving een steeds grotere rol speelt. Niet gek dus dat ook in de lessen bewegingsonderwijs de technologie en daarmee de digitalisering volop zijn intrede doet. Videofeedback, het werken met multimediale leskaarten, niveaufilmpjes, er ontstaat een veelheid aan ICT middelen die inzetbaar zijn tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Digitalisering stimuleert voornamelijk het feit dat leerlingen vooral zelf ontdekken wat werkende oplossingen op bewegingsvraagstukken zijn dan dat zij alleen bezig zijn met de beweging zelf. In de praktijk wordt al geruime tijd onderkend dat autonomie van de leerling het leerproces kan helpen. In meer recente literatuur over motorische leerprocessen (Andrieux, Danna, & Thon, 2012) wordt eveneens waarde toegekend aan zelfsturing binnen het leerproces. Hoe kan de technologie je nu ondersteunen in wat je graag wilt bereiken binnen je lessen bewegingsonderwijs? En welke app, methode in het land van de ICT middelen past bij jouw (of die van je vakgroep) visie? Wat vraagt dit nu van jou als docent in het begeleiden en ondersteunen van de activiteiten? In de opleidingen wordt steeds meer rekening gehouden met deze (nieuwe) vaardigheden voor de toekomstige docenten bewegingsonderwijs: onder andere m.b.t. het gebruik van een digitale app, het inzetten van multimediale leskaarten en het werken met digitale observatiemiddelen. Ook worden er (o.a. vanuit de ALO's) bijscholingen aangeboden en proberen wij als KVLO daar aandacht aan te geven in onze landelijke studiedagen, het vakblad en onze digitale nieuwsbrief en uiteraard onze social media.

Ontkomen aan de invloeden van de technologie is en lijkt onmogelijk, gezien de invloed die het heeft op het sport- en bewegingsgedrag van de kinderen. Als docent bewegingsonderwijs is het de kunst goede afwegingen te maken bij de inzet van ICT middelen, zodat er een goede balans ontstaat tussen de beweeg- en leertijd. Kijk bij 'tips' voor meer documenten, literatuur of links met betrekking tot digitalisering in het bewegingsonderwijs. Vragen over dit onderwerp? Mail met de onderwijshelpdesk:

onderwijs@kvlo.nl

Boek/onderzoek:

Van tikken naar taggen, Digitalisering van bewegingsonderwijs en sport, I. van Hilvoorde, J. Kleinpaste
Digitale spelanalyse in het bewegingsonderwijs: praktijkgericht onderzoek naar de digitale gymles op hogeschool Windesheim, Jeroen Koekoek, Wytse Walinga, Ivo van Hilvoorde

TIPS

Links:

<https://digigym.wordpress.com/>

<http://www.tikkennaartaggen.nl>

<http://bewegingsonderwijs.slo.nl/voortgezet/onderbouw/netwerken/>

Helpdeskthema van de maand:

Filmen in de les

Als docent bewegingsonderwijs dien je jezelf te realiseren dat met digitalisering (en dus het gebruik van filmmateriaal) in de les er meer komt kijken dan alleen het filmen en terugkijken van de beelden 'an sich'. Als vaksectie dien je goed te bekijken waarom het filmen van de leerlingen in de les van toegevoegde waarde is voor het geven en evalueren van de les(sen) bewegingsonderwijs. Daarnaast zal er een duidelijk protocol moeten worden gemaakt, waaruit blijkt wat er gebeurt met de opnamen. Wat zijn de doeleinden? En hoe lang en waar worden beelden opgeslagen en wanneer worden ze verwijderd? Dit is beleid dat de vaksectie niet alleen kan bepalen, maar hier zal het bestuur bij betrokken moeten worden. Bij hen ligt de bevoegdheid en verantwoordelijkheid om dit beleid tot stand te brengen. Zorg dus dat er met de invoering van digitalisering in de lessen bewegingsonderwijs er ook beleid ligt rondom deze zaken en de protocollen helder zijn.

Hoe leuk is gym?

Axel, 10 jaar

Ik vind het wel leuk, maar ook soms niet. Hockey of zo, dat is niet echt wat voor mij. Ik vind voetbal wel leuk en met de trampoline, maar dat doen we niet zo vaak. Eigenlijk maar heel weinig met turnen en zo. Ik zou ook liever twee keer in de week gymmen, dinsdag en donderdag. Nu is dat maar één keer. Dat zou veel leuker zijn. Ik vind voetballen het leukst en trefballen. Zelf zit ik ook op voetbal, dus dat kan ik ook goed. En hockey vind ik dus het minst leuk, dat doet pijn aan je rug en vind ik gevaarlijk voor mijn hoofd.

Redactie:

Jorieke.steenart@kvlo.nl

Werk en sociale media

Sociale media worden nog steeds in toenemende mate gebruikt, ook door leerlingen, leraren en werkgevers. Uit een onderzoek van Kennisnet onder 324 leraren in het VO en het PO (maart 2015) blijkt dat 39 procent van de deelnemende leraren via sociale media vragen over huiswerk beantwoorden. Uit dezelfde steekproef blijkt dat 12 procent van deze (324) leraren via sociale media zelfs informeel contact heeft met leerlingen over niet-school gerelateerde zaken. Is dit zorgzaam of niet?

TEKST MR. MAARTEN SEGERS

Ondanks dat er wel vragen bij de representativiteit van dit onderzoek gesteld mogen worden zijn het opvallend hoge cijfers. Een op een contact met leerlingen via sociale media leidt soms tot fronsende wenkbrauwen omdat dit botst met de professionele afstand die een leraar over het algemeen dient te behouden. Sommige scholen hanteren dan ook beleid waarin persoonlijk contact met leerlingen via bijvoorbeeld WhatsApp niet toegestaan is. Midden mei jl. werd er door een scholengemeenschap in Kampen nog aangifte gedaan tegen een leraar die in strijd met de gedragscode via WhatsApp contact had met een leerling. Wat de exacte omstandigheden in dit geval waren is op het moment van schrijven van dit artikel nog niet duidelijk.

Uitlatingen

Niet alleen een op een contact met leerlingen maar ook politiek-maatschappelijke uitlatingen via sociale media of uitlatingen over de werkgever kunnen tot problemen leiden. Er zijn inmiddels talloze voorbeelden van werknemers die zich op zo'n manier hebben uitgelaten dat dit heeft geleid tot sancties of zelfs ontslag. Zo was er een leraar maatschappijleer die in 2012 ontslagen werd nadat hij felle anti-islamitische uitspraken had gedaan op Twitter. Een ander voorbeeld is het ontslag van een medewerker van Blokker die zich op Facebook, ook na een waarschuwing zeer kwetsend had geuit over zijn werkgever en leidinggevende. De juridische dienstverlener DAS maakte eind 2014 bekend dat 1 op de 10 van de door hen behandelde ontslagen op staande voet (mede) zijn

veroorzaakt door uitspraken op sociale media. Ook op de juridische afdeling van de KVLO zien wij dat ondoordacht gebruik van Facebook, Twitter en WhatsApp leraren achteraf in een moeilijk parket kunnen brengen.

Nadenken voor je doet

Als leraar is het dan ook belangrijk om stil te staan bij het gebruik van sociale media. Welke sociale media gebruik je? Gebruik je die media ook voor contact met leerlingen en ouders? Wat voor uitspraken doe je via die sociale media? Als leraar moet je je realiseren dat je een bepaalde afstand en professionaliteit dient te houden. Dat betekent ten eerste dat je eventuele onvrede over je werkgever of de gang van zaken op het werk niet zonder meer publiekelijk kenbaar moet maken. Daarnaast moet je stilstaan bij de vraag hoe laagdrempelig je het contact met ouders en leerlingen wilt hebben, ook ten aanzien van je eigen privacy.

Protocol

Binnen veel scholen ontbreekt een duidelijk protocol over het gebruik van sociale media en contact met ouders en leerlingen. Uitgangspunt is vaak dat professionals (zoals leraren) zelf wel moeten kunnen weten hoe zij verstandig met sociale media omgaan. In de praktijk blijkt dit niet altijd het geval en de rechtspraak getuigt hiervan. Ga verstandig om met het gebruik van sociale media ten aanzien van je werk. Gebruik je voor je werk toch sociale media houdt dit contact dan praktisch, kort, zakelijk en professioneel. Doe via sociale media geen negatieve uitlatingen over je werk of werkgever en beperk je ten aanzien van leerlingen en ouders alleen tot school gerelateerde zaken. Bij vragen of behoefte aan uitleg staan wij voor je klaar: juristen@kvlo.nl. ■

Het plein wacht ...⁽²⁾

De meeste pleinen in Nederland kunnen uit groeien tot een rijke speel- en beweegomgeving. Het plein wacht ... en het wacht niet op de pleinvacht. De schoolomgeving kan voor meerdere onderwijskundige doelen ingezet worden: spel en beweging, ontspanning, sociale vaardigheid, zaakvakken, rekenen en taal. In twee artikelen richten we ons op vijf randvoorwaarden om prettig te kunnen spelen, bewegen en ontdekken op het plein. Dit artikel beschrijft de laatste drie voorwaarden

TEKST WIM VAN GELDER, BASTIAAN GOEDHART EN MIRKA JANSSEN

Inhoud van een speelkist

Dit artikel is een vervolg op het artikel uit LO 5 waarin de eerste twee van de vijf randvoorwaarden werden beschreven; het aantal kinderen op het schoolplein en het structureren van de ruimte. In dit artikel de volgende drie; aanbieden van materiaal, transfer met de les bewegingsonderwijs en begeleiding op het plein.

Randvoorwaarden

- 1 Het aantal kinderen op het plein.
 - 1.a Gescheiden pauzetijden.
 - 1.b Ergens anders spelen.
 2. Structureren van de ruimte.
 - 2.a Zonering of belijning.
 - 2.b Hotspot-rooster.
- In dit artikel de laatste drie punten plus het gedane onderzoek door Mirka Janssen.
- 3 beschikbaarheid van (los) materiaal.
 - 4 Transfer met de les bewegingsonderwijs
 - 5 Begeleiding op het plein

3 Beschikbaarheid van (los) materiaal

'Losse' materialen bieden een uitgelezen kans om het buitenspel te verrijken en te stimuleren. De intensiteit van bewegen maar met name de variatie in de wijze waarop kinderen spelen neemt toe als er spelmateriaal beschikbaar is (Verstraete, e.a., 2006). Vooral de meer kwetsbare kinderen (sociaal en motorisch) hebben veel baat bij de beschikbaarheid van materiaal. Een kind heeft met materiaal meer mogelijkheden om te kiezen voor:

- alleen spelen
- naast elkaar hetzelfde spel spelen
- samen spelen met hetzelfde materiaal.

Aandachtspunt vormt het kwijtraken of verdwijnen van materialen. Vooral als er materialen beschikbaar zijn voor alle groepen is de kans op materiaalverlies groot. Een uitleensysteem of een kist per groep biedt meer garanties tot materiaalbehoud.

Het materiaal in de kist zorgt ervoor dat elk kind kan spelen. Tevens kan de aanwezigheid van materiaal ervoor zorgen dat kinderen positief met elkaar in contact komen. Samen spelen, materiaal

ruilen, elkaar gaan nadoen et cetera. De speelpleinkist kan gevuld worden door de leerkracht en/of de vakleerkracht en in samenspraak met de kinderen. Denk met de kinderen na over de volgende vragen:

- wat vinden we leuk?
- wat is voor welke leeftijd of motorisch niveau geschikt?
- wat gaat niet snel kapot?
- wat is veilig?
- wat is niet te duur?
- wie gaat het materiaal aanschaffen en beheren?
- wie mag er wanneer mee spelen?
- hoe zorgen we ervoor dat de kist compleet blijft?

Zeker de laatste vraag is goed om bij stil te staan. Als slechts één groep op een school een prachtige kist vol spullen heeft, is de kans groot dat de hele school daarmee wil spelen. De controle hierop is moeilijk. Ook als elke groep zijn eigen speelpleinkist heeft, kan er snel iets kwijt raken of in een verkeerde kist terecht komen.

Ideeën om goedkoop aan materiaal te komen:

- een oproep in de ouderbrief/schoolnieuwsbrief voor het doneren van tweedehands sport- en spelmateriaal
- meedoen aan landelijke acties. Denk aan de actie van de Hartstichting met frisbees of strandballen
- een oproep in de krant om op een bepaald tijdstip in het centrum van het dorp/de stad niet-gebruikt sportmateriaal in te leveren
- oude fietsbanden bij de rijwielhandel ophalen (multifunctioneel bruikbaar)
- de leerlingen kunnen materialen zelf maken. Denk aan: knikkerpotjes, knikkerdozen, toltetjes en zweefvliegtuigjes
- bekijk acties van bepaalde winkels of vraag demo-producten bij speelwinkels
- organiseer een sponsorloop ten behoeve van buitenspelmaterialen
- vraag de plaatselijke sportclub om oude trainingsballen
- tweedehands materiaal aanschaffen op rommelmarkten (fancy fairs, Koningsdag)
- ouderraad van de school informeren en activeren.

4 Transfer met de les bewegingsonderwijs

Als er naast het aanpassen van het schoolplein een koppeling gemaakt wordt tussen de (gym)lessen en het schoolplein is het effect op de intensiteit groter (Bartholomew, 2006; Brug, 2005). Wat kun je op het speelplein doen dat je geleerd hebt in de les bewegingsonderwijs? Tal van activiteiten uit de les bewegingsonderwijs kunnen buiten (na)

gespeeld worden, met dezelfde regels of soms een kleine aanpassing. Neem het spel 'Boompje wisselen'. Verf een zestal tegels op de juiste afstand van elkaar en groep 1 tot en met 8 kunnen 'boompje wisselen'. Voor voetbal geldt hetzelfde. Kleine partijtjes voetbal van één tegen één, twee tegen twee of op een groter veld, bijvoorbeeld vier tegen vier. Ook allerlei lummelspelen of miksituaties zijn uitermate geschikt om op het schoolplein te doen.

De lijst van activiteiten met een transfer naar het buitenspelen is lang. Voorbeelden: boompje wisselen, overlooptikspelen (Leeuwen-kooi), kingen, touwtje springen, skippyballen,

Wim van Gelder heeft een scholings- en adviesbureau 'van Gelder in beweging'. Hij is

Expert Bewegingsonderwijs van de onderwijsagenda SBGL, docent bewegingsonderwijs hogeschool Inholland en auteur van *Basislessen bewegingsonderwijs en Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen*

Bastiaan Goedhart is vakleerkracht in het basisonderwijs, docent bewegingsonderwijs aan de hogeschool Inholland PABO Haarlem en auteur van *Basislessen bewegingsonderwijs*

Mirka Janssen is docent en onderzoeker aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding te Amsterdam en PLAYgrounds advisering, scholing en training

Met dank aan Hans Stroes, Robin Planken en Ton de Ruijter voor hun bijdrage.

LET OP

ALS ER WAT SPEELT

LAAT HET DAN DE KINDEREN ZIJN

Loesje

▲
Geverfde tegels
voor 'kingen' op het
schoolplein

Bronnen

Bartholomew, L.K., G.S. Parcel, G. Kok, and N.H. Gottlieb. Planning Health Promotion Programs: An Intervention Mapping Approach. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2006

Brug, J., A. Oenema, and I. Ferreira. Theory, evidence and intervention mapping to improve behavior nutrition and physical activity interventions. *Int. J. Behav. Nutr. Phys. Act.* 42:2. 2005.

McKenzie TL, Sallis JF, Elder JP, et al. Physical activity levels and prompts in young children at recess: a 2-years study of a bi-ethnic sample. *Res Q Exerc Sport.* 1997; 68:195-202.

Van Oers. Het leren van peuters en kleuters: begeleiden van manipulerend spel. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek.* 2010;49(11).

Verstraete SJM, Cardon GM, De Clercq DL, De Bourdeaudhuij IM, et al. Increasing children's physical activity levels during recess in elementary schools: the effects of providing game equipment. *Eur J Public Health.* 2006;16:415-19.

Foto's:

Bastiaan Goedhardt

Contact:

vangelderib@gmail.com

diabolo, jongleren, duikelen, spelen met hoepels, hinkelen, stelten, vos kom uit je hol, bewegen op muziek, (tafel)tennis, elastieken, voetbal (panna), lummelspelen, skeeleren, skaten, basketballen, eitje leggen, Annemaria Koekoek, kleefspel/sca-tch, fopbal, scoop, spring in de kring.

5 Begeleiding op het plein

'Wie heeft er pleinwacht?' of 'Wie moet er surveilleren?'. Teksten die je eerder verwacht in het gevangeniswezen dan op een school. In dit artikel een pleidooi om deze term te vervangen door 'spelbegeleider'.

Er liggen rijke mogelijkheden als leerkrachten antici-peren op de initiatieven van kinderen. Er liggen meer mogelijkheden in een proactieve rol dan in een reactieve rol. Uit onderzoek blijkt namelijk dat de aanwezigheid en met name aanmoediging van volwassenen ervoor zorgt dat kinderen met meer plezier bewegen en langer in beweging blijven (McKenzie e.a., 1997; van Oers, 2010). Uiteinde-lijk kost een proactieve rol minder tijd en energie en levert die rol meer op voor de kinderen. Denk aan de lestijd die verloren gaat na een pauze met het uitpraten van incidenten of de leertijd die ver-

Als kinderen prettig hebben buiten gespeeld, komen ze weer energiek in de klas

loren gaat omdat kinderen in gedachten nog bij het conflict van de pauze zijn. Als kinderen prettig hebben buiten gespeeld, komen ze weer energiek in de klas. Buitenspelen kan een positieve invloed hebben op de groepssfeer.

Hoe krijgen leerkrachten een meer actieve rol op het schoolplein?

- Als het belang duidelijk(er) wordt. De link met sociale veiligheid en pedagogisch klimaat is groot, maar niet altijd goed zichtbaar.
- Als leerkrachten (beter) worden begeleid door een vakleerkracht bij het buitenspelen. Denk aan bekendheid met de spelen die kinderen vaak spelen en de wijze waarop deze kunnen worden begeleid en aangepast.
- Als het buitenspelen beter is georganiseerd, is het leuker om de kinderen buiten te begeleiden en te stimuleren.

Ook kan er een keuze gemaakt worden, in plaats van de verplichting om buiten te moeten lopen. Als leerkrachten ervoor kiezen, dan zou het een onderdeel kunnen zijn van hun taakuren (schoolpleincommissie).

Deskundigen raadplegen

Er zijn diverse initiatieven waarbij deskundigen vanuit een pedagogisch gezichtspunt scholen helpen en adviseren op het gebied van spelen en bewegen op een school.

Beweegwijs

Beweegwijs vormt op scholen een school-be-weegteam met betrokken mensen uit het eigen schoolteam. Het beweegteam en Beweegwijs gaan samen aan de slag met spelen en bewe-gen voor iedereen op het schoolplein, tijdens de lessen bewegingsonderwijs en in de pauze, bij de tussen-schoolse opvang en de sportieve naschoolse opvang. Beweegwijs zorgt voor de scholing van het team en de kinderen en verzorgt de spelmaterialen. (www.beweegwijs.nl)

PLAYgrounds

PLAYgrounds is een effectief bevonden school-pleinprogramma dat bestaat uit een raamwerk dat op maat gemaakt wordt per school. Naast een fysieke aanpassing van het plein, wordt de focus gelegd op de organisatie en de begeleidende rol van de (vak)docent. Er wordt gezocht naar een betere balans van het gebruik van het plein, zodat ieder kind met plezier, op zijn eigen niveau, kan spelen. PLAYgrounds geeft cursussen, trainin-gen, begeleidt scholen en verzorgt spelmateriaal gekoppeld aan de leerlijnen van het bewegingson-dervijs. (mirka@playgrounds.nu of via het Kennis-centrum van de HvA Kik@hva.nl / 020-5953446).

Alles in beweging

Alles in beweging adviseert en begeleidt leerkrachten, scholen, directies of schoolbesturen op het gebied van spelen en bewegen, inrichting en organisatie van de lessen bewegingsonderwijs, het schoolplein en de leerlingvolgsystemen. Vari-erend van een eenmalig advies over het gebruik van het schoolplein, of een studiedag(deel) met leerkrachten, tot langdurigere begeleidingstrajec-ten. (www.allesinbeweging.net)

Meer nuttige websites

Gezonde schoolpleinen op: www.gezondeschool.nl
Jantje Beton: www.jantjebeton.nl
Speelruimte www.speelruimte.nl

Tot slot

Hopelijk kunnen de ideeën die in dit artikel beschreven zijn een inspiratie vormen om de (school)pleinen in Nederland beter toe te rusten op de wensen en behoeften van de gebruikers.

In de volgende edities van de *Lichamelijke Opvoeding* zullen drie voorbeelden van 'Good practice' aan de hand van de vijf randvoorwaarden worden beschreven.■

iBook of leskaart?

Kansen van digitalisering

Op hogeschool Windesheim wordt door het Lectoraat 'Bewegen, School en Sport' sinds januari 2012 onderzoek gedaan naar mogelijkheden van digitalisering van de gymles. Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door een RAAK-subsidie en heeft plaats in nauwe samenwerking tussen het lectoraat, de Calo, lerarenopleiding voor lichamelijke opvoeding en verschillende partijen uit het werkveld.

TEKST ARNOLD CONSTEN EN GERT VAN DRIEL

Eén van de praktische deelonderzoeken is verricht door de werkgroep digitalisering van de Calo en heeft zich gericht op multimediale leskaarten voor het voortgezet onderwijs. Wat zijn de mogelijkheden van video-instructie voor ons vak? Kunnen we in een soort digitale leskaart multimediale informatie zo presenteren en sorteren dat het bijdraagt aan beter leren bewegen? En wat is dan de rol van de vakleerkracht? Ligt hier een kans of een bedreiging?

Leskaarten in het VO

In ons vak wordt reeds op verschillende manieren gebruik gemaakt van leskaarten. We nemen hier het begrip leskaart als ruime verzamelterm voor alle papieren voor de leerlingen ter ondersteuning van het bewegen in de zaal of op het veld. Er wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van leskaarten met beweegopdrachten, spelregelkaarten, acro-truc-brieven, werkbladen voor spelanalyse, toernooischema's of hand-outs die leerlingen sti-

Dit wordt bevestigd door een onderzoek naar methode gebruik uit 2007 door Jorg Radstake onder 52 stagecoaches van 45 verschillende VO-scholen (LO-14, 2007). Collega's geven aan dat wanneer ze gebruik maken van leskaarten het gaat om zelfgemaakte leskaarten ter bevordering van zelfstandig leren of eigen-gemaakte niveauboekjes voor de onderbouw. Dat collega's graag gebruik maken van dit soort ondersteunende leermiddelen blijkt ook uit de ruim 400 documenten in de leermiddelendatabase van digischool. Veel van deze documenten duidt de database als 'leerlingopdracht' of 'kijkwijzer' en informeren leerlingen over bewegingsactiviteiten.

Functies van leskaarten

Wat beogen de collega's met deze zelfontwikkelde leskaarten? Welke functies vervullen deze leermiddelen binnen de les? In het basisdocument voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs worden vier 'sleutels' gehanteerd die moeten leiden tot een blijvende, perspectiefrijke, zelfstandige en verantwoorde deelname aan een bewegingscultuur. Deze vier sleutels verwijzen naar de kerndoelen van het onderwijs en kunnen ons helpen bij een analyse van mogelijke functies van leskaarten. Leermiddelen dienen immers ter

En wat is dan de rol van de vakleerkracht?

muleren te reflecteren op eigen deelnamegedrag. Veelal maakt de vakleerkracht deze leskaarten zelf.

Concrete activiteit specifieke uitwerkingen van leskaarten voor het VO zijn eigenlijk niet voorhanden binnen de bestaande, betaalde methodes.

▲ Leskaart bouwen

ondersteuning bij het realiseren van die doelen. Hoe past het gebruik van leskaarten binnen de vier sleutels?

Waarom leskaarten

Wat drijft de vakleerkracht om zelf documenten op te stellen voor taken die hij of zij lesgevend prima zelf kan vervullen? Waarom willen vakcollega's leskaarten maken? Wat levert die inspanning op? Uit de gesprekken met collega's leren we de volgende argumenten voor het gebruik van leskaarten:

- organisatorische efficiëntie: het gebruik van leskaarten biedt een extra kanaal om informatie bij de leerlingen te brengen
- optimaliseren instructie: door het gebruik van leskaarten kunnen we details over de beweging uitvoering of de activiteit nauwkeurig of uitvergroten onder de aandacht van de leerlingen brengen
- bevorderen van autonomie: door het gebruik van leskaarten kunnen leerlingen leren en oefenen om meer zelfstandig te werken binnen de les bewegingsonderwijs.

Digitalisering

De projectgroep 'digitalisering van de gymles' van de Calo is vooral nieuwsgierig naar de meer-

waarde van digitale technologie, bij het gebruik van leskaarten. Deze meerwaarde van digitale technologie hangt vooral samen met eenvoudig gebruik van digitale videobeelden. Het gebruik van leskaarten richt zich dan vooral op digitale instructie. Het voorbeeld dat we doorgaans geven bij het op gang brengen van een activiteit zou dan vervangen kunnen worden door een digitale instructie die vooraf is opgenomen en gemoniteerd welke we afspelen op een draagbaar device zoals de iPad of de Galaxy Tab. Juist door te werken met videobeelden, kunnen we het voorbeeld van de activiteit veel nauwkeuriger vormgeven dan wanneer we dat 'live' lesgevend doen.

Informatievoorziening

Wanneer leerlingen leren deelnemen aan bewegingsactiviteiten proberen we die activiteiten zo te kiezen dat het de leerling uitdaagt een interessant bewegingsprobleem op te lossen.

De kwaliteit van die oplossing blijkt nauw samen te hangen met de voorstelling die de leerling zich vooraf kan maken van die oplossing. De leerling maakt als het ware een soort beweegplan. Dit beweegplan komt tot stand door eerdere bewegervaringen die de leerling heeft opgedaan

en de informatie die de leerkracht tijdens de les aanreikt. De informatie van de leerkracht bestaat meestal uit een voorbeeld en uitleg. Het loont een lesgever daarom zorgvuldig na te denken over de samenstelling van de stroom informatie die we gebruiken bij het geven van instructie. We beïnvloeden daarmee het beweegplan. En de kwaliteit van het beweegplan bepaalt in grote mate de beweegoplossing van de leerling. En daarmee het leerresultaat.

Selecteren - sorteren - benadrukken

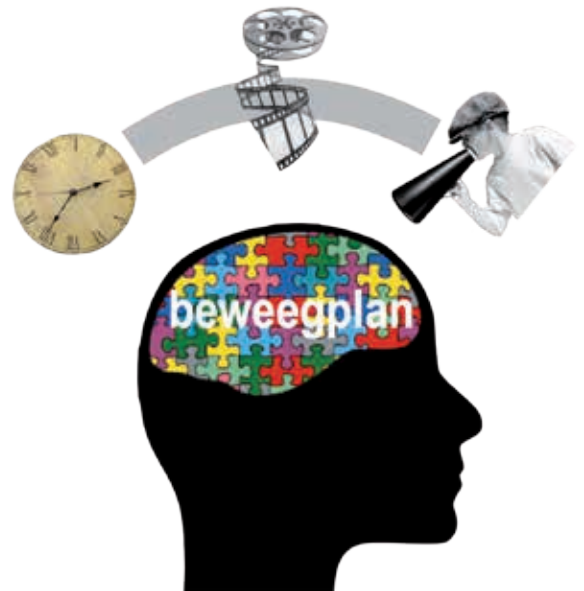
Door videobeelden te monteren hebben we als lesgever rijke mogelijkheden om nauwkeurig die informatie te selecteren, sorteren en belangrijke aandachtspunten te benadrukken.

- Selecteren: welke informatie moeten we aan de leerling presenteren? Wat moeten we laten zien? Hoe ziet het voorbeeld eruit dat we de leerling willen tonen? Welke toelichting bieden we daarbij? Hoe luidt het leervoorstel of de beweegopdracht die we de leerlingen geven? Welke informatie mag absoluut niet ontbreken en wat kunnen we later nog vertellen? Het gaat om een selectie van informatie die

Hoe ziet het voorbeeld eruit dat we de leerling willen tonen?

bijdraagt aan een optimaal en kansrijk beweegplan bij de leerling.

- Sorteren: de volgorde waarmee we geselecteerde informatie aan de leerling presenteren. Welke regels vertellen we eerst en welke later? Tonen we eerst de spelbedoeling of de spelregels? Bespreken we eerst de beweegopdracht of de veiligheidsaspecten?
- Benadrukken: welke delen van informatie moeten extra onder de aandacht van de leerlingen

worden gebracht? Op welke informatie moet de leerlingen zijn aandacht richten om in deze activiteit tenminste veilig te kunnen oefenen of tot een minimaal lukken te komen?

We willen duidelijk maken hoe we invulling hebben gegeven aan deze aandachtspunten bij het maken van een reeks multimediale leskaarten voor de onderbouw van het VO.

Informatie verrijken

Deze gedachtegang is niet exclusief voor het werken met digitale instructie door videobeelden. Immers, dit is waarin de geoefende lesgever zich onderscheidt van de beginner. Echter, door gebruik te maken van videobeelden stollen onze keuzes waarop we informatie selecteren en sorteren en welke aandachtspunten we benadrukken. Door videobeelden te monteren kunnen we dit heel precies naar onze hand zetten. Bovendien kunnen we door digitale techniek de kwaliteit van de informatie verrijken door meerdere informatiekanalen tegelijk aan te spreken. We kunnen de instructiefilm zo monteren dat de gesproken toelichting en de videobeelden han-

sleutel	functie leskaart	voorbeelden
bewegen verbeteren	op gang brengen van de activiteit en het bieden van leerhulp binnen een activiteit	leskaart met instructie, kijkwijzer met niveauiduidingen, leskaart met tips of uitbouw mogelijkheden
bewegen regelen	ondersteunen of reguleren van de activiteit en de samenwerking tussen leerlingen	bouwkaart met informatie over het inrichten van het arrangement, leskaart met belangrijkste spelregels
bewegen en gezondheid	leerlingen informeren over gezondheidsaspecten van bewegen	vragenformulier over gezonde fysiologische reacties bij inspanning of leskaart met informatie over geschikte vormen voor warming-up
bewegen beleven	bewustwording en bevorderen van betrokkenheid van leerlingen op de les hun eigen leerproces en elkaar	vragenformulier om leerlingen te laten reflecteren op eigen deelnamegedrag

TURNACTIVITEIT	SPELACTIVITEIT
1. totaalbeeld van de activiteit	1. totaalbeeld van de activiteit
2. in volgorde informatie alle faseringen van de activiteit	2. duiden dominante spelbedoeling
3. benadrukken informatie die minimaal lukken mogelijk maakt	3. in volgorde informatie alle faseringen van de activiteit (regels over spelverloop)
4. wijze van vangen en regels over veiligheid	4. regels over speel- en hanteringswijze
5. eventueel wisselregels	5. aanvullende regels en eventueel wisselregels

dig samenlopen en de belangrijkste aandachtspunten uit die toelichting in de videobeelden in tekst in beeld zijn mee te lezen. We kunnen belangrijke aandachtspunten benadrukken door in te zoomen, het beeld te vertragen of stil te zetten en over de videobeelden te tekenen. Het vangen van de wendsprong wordt veel duidelijker wanneer de vanggreep niet alleen maar langs komt in de voorbeeldsprong, maar extra wordt herhaald terwijl de film vertraagd en tegelijkertijd inzoomt op de greep en de voice-over vertelt welke greep wordt aangelegd. De vanggreep wordt aangewezen door een ingetekende pijl en de tekst 'vastpakken bovenarm' verschijnt onder in beeld.

Bouwen - beginnen - beter worden

Voor de leskaarten die we in het kader van het RAAK-project gemaakt hebben, hebben we gekozen om de leskaarten steeds in te richten volgens eenzelfde structuur: bouwen - beginnen - beter worden. In het gedeelte 'bouwen' krijgt de leerling informatie over het in te richten arrangement. Deze informatie presenteren we met foto's, een 3D-model en instructiefilm. In het gedeelte 'beginnen' krijgt de leerling informatie om zelfstandig de activiteit op gang te brengen. De instructiefilm vooronderstelt dat de activiteit nog enigszins onbekend is en de leerlingen de activiteit voor het eerst gaan oefenen. In het gedeelte 'beter worden' informeren we de leerling door een instructiefilm op welke wijze de activiteit aangepast of hoe er voor de leerlingen meer uitdaging kan ontstaan.

Sorteren van informatie

We menen dat de gewenste sortering van informatie sterk bepaald wordt door het type activiteit en de fase van het leerproces. Bij het op gang brengen van onbekende turnactiviteiten gelden andere ontwerpregels voor de instructiefilm dan bij spelactiviteiten. Evenzo gelden andere regels voor het samenstellen van een instructiefilm bij het op gang brengen van de activiteit dan bij het uitbouwen of verbeteren van de activiteit. In de tabel de sortering van informatie zoals we die hebben gekozen bij de video-instructie voor 'beginnen'. Bij het op gang brengen van een nieuwe activiteit is de leerling gericht op het doorlopen van alle faseringen en probeert tenminste een minimaal lukken te realiseren. Het

'halen' lijkt in grote mate het beweegplan van de leerling te bepalen. Een kansrijke instructie sluit aan bij deze gerichtheid van de leerling en het beweegplan dat daarmee samenhangt.

Zelfstandig werken

In de gekozen uitwerking hebben we zes activiteiten uitgewerkt voor de onderbouw van het VO. Voor iedere activiteit hanteren we de genoemde drieslag bouwen-beginnen-beter worden. Vanuit functioneel perspectief sluiten de leskaarten vooral aan op de sleutels bewegen verbeteren en bewegen regelen.

De vraag is inderdaad of het nu mogelijk is dat leerlingen door de digitale instructie van de leskaarten zelf de activiteit op gang kunnen brengen. Dat zou voorzien in organisatorische efficiëntie en bevordert de autonomie van de leerlingen. De eerste experimenten op VO-scholen zijn veelbelovend maar maken ook duidelijk dat de vakleerkracht bepaald niet wordt vervangen. De rol van de vakleerkracht verandert wel. Veel collega's vinden het belangrijk dat kinderen zelfstandig leren werken. Multimediale leskaarten kunnen daarbij helpen maar zijn niet het wondermiddel waardoor dat 'opeens' vanzelf gaat. Leerlingen zelfstandig leren werken met behulp van multimediale leskaarten, vraagt net als alle onderwijsleerprocessen, om planmatig didactisch handelen. De vakleerkracht zal dit plan willen afstemmen op het niveau van zelfstandig werken van de groep, de mate waarin de leerlingen bekend zijn met zelfstandig te werken en de sociale dynamiek binnen de groep.

Op grond van deze gegevens bepaalt de vakleerkracht welk type activiteiten nu vooral geschikt is, in welke fase van het leerproces dit zelfstandig werken geoefend kan worden en in welke mate docentsturing nodig is. Het vraagt om een toegepaste didactiek waarin een verschuiving optreedt van docent-geleide zelfstandigheid, naar gedeelde zelfstandigheid tot volkomen zelfstandigheid.

Vervolgen

Verder onderzoek naar de functie en werking van multimediale leskaarten en de betekenissen die dit heeft voor leerlingen en de les bewegingsonderwijs lijkt wenselijk. ■

De multimediale leskaarten zijn gratis te downloaden voor de iPad in de iBook (iTunes) store onder de zoektermen Bewegen en Consten, via onderstaande link of de QR-code:

<https://itunes.apple.com/nl/book/bewegen/id967234715?mt=11&uo=6&at=&ct=>

We zijn geïnteresseerd in ervaringen van collega's met de multimediale leskaarten.

Foto's:

Hans Dijkhoff

Correspondentie:

al.consten@windesheim.nl

Leren gymmen van een beeldscherm

SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, heeft samen met het Northgo College uit Noordwijk een aantal voorbeeldlessen voor digitalisering in de gymles ontworpen. In deze lessen wordt ICT ingezet als video-instructie en als videofeedback. In dit artikel geven we een leerplankundige onderbouwing van en een nadere toelichting op deze voorbeeldlessen. Zie voor een uitgebreide beschrijving, het hoofdstuk dat is verschenen in het boek *Van tikken naar taggen*. De digigymlessen zijn te bekijken op www.bewegingsonderwijs.slo.nl.

TEKST MARCO VAN BERKEL EN GER VAN MOSSEL (SLO)

Naar een digigymontwerp

Digitale video als instructie en als feedback

Er zijn twee functies van digitale video bij bewegingsonderwijs: als instructie en als feedback. Bij instructie kijken de leerlingen naar een bestaand videovoorbeeld, bijvoorbeeld van een dvd of van internet. Ook kunnen de leerlingen kijken naar een opgenomen voorbeeld van leerlingen uit de eigen klas. In het ontwerp onderscheiden wij het mastery-model van een ideaal-typisch bewegingsvoorbeeld en het coping-model van een voorbeeld dat aansluit bij de (motorische) ontwikkeling van de leerlingen.

Bij videofeedback kijken de leerlingen naar hun eigen bewegen. Voor ons ontwerp passen wij zowel feedback, zelfobservatie als zelfmodellering toe. Bij zelfobservatie kijken de leerlingen zowel naar geslaagde als minder geslaagde bewegingsuitvoeringen. Bij zelfmodellering zien de leerlingen alleen de geslaagde uitvoeringen terug, de zogenaamde 'highlights'.

Uit onderzoek blijkt dat het terugzien van goede pogingen positief effect kan hebben op het beter leren van bewegen en de eigen effectiviteitsverwachting (Kok & Van der Kamp, 2013).

► *Figuur 1. Curriculaire spinnenweb (Van den Akker, 2009)*

Samen met Norman Kuyper, docent LO van het Northgo College, hebben we diverse digigymlessen ontworpen en uitgeprobeerd voor zowel op het sportveld als in de gymzaal. Via diverse lesobservaties kregen wij inzicht in het praktisch gebruik: wat werkt wel/niet, hoe reageren leerlingen, waarin ligt de meerwaarde van ICT en wat zijn kenmerken van een optimale leersituatie? Op basis van deze ervaringen zijn de digigymlessen doorontwikkeld tot vier voorbeeldlessen en op video vastgelegd.

Ontwerpeisen

Een lesontwerp is consistent wanneer alle componenten van het curriculaire spinnenweb in evenwicht zijn (Van den Akker, 2009). Wanneer er te veel aan één draad wordt getrokken, vervormt het gehele spinnenweb (zie figuur 1).

Voor de voorbeeldlessen hebben we een aantal ontwerpeisen opgesteld om te komen tot een leerplankundig consistent ontwerp. In dit artikel beperken we ons tot de volgende componenten: bronnen en materialen, leeractiviteiten en leerinhouden, docentrollen en tijd. Voor een beschrijving van de andere componenten verwijzen we naar *Van tikken naar taggen*.

Bronnen en materialen

Gesprekken tussen docenten LO over ICT gaan vaak over de praktische bruikbaarheid van de hard- en software. Welke apparaten en beeldschermen worden er in de gymzaal gebruikt en hoeveel kosten ze? Zijn iPad's balbestendig? Wat zijn handige apps? Wij hebben nog geen online-verbinding in de gymzaal, wat nu? Hoe gaan we om met beeldmateriaal in verband met de privacy van leerlingen?

Videobeelden als aanvullend lesmateriaal

Het gebruik van videobeelden biedt kansen op positieve leerresultaten, maar in de dagelijkse lespraktijk is dit geen zekerheid. De inzet van een iPad of computer kan een storende variabele zijn in de toch al complexe setting van de gymles. Het laten zien van videobeelden kost veel lestijd of sluit niet altijd aan bij wat de leerlingen willen leren of van zichzelf willen zien. Voorkomen moet worden dat het werken met digitale beelden een doel op zichzelf wordt. Digitale videobeelden, als instructie en feedback, moeten een aanvulling zijn naast andere didactische werkvormen en een meerwaarde hebben om het leren van leerlingen extra te bevorderen. De leerwinst van het laten zien van (eigen) videobeelden moet passen binnen het pedagogisch-didactisch klimaat tijdens de les bewegingsonderwijs.

Hardware

In een aantal testcases hebben wij verschillende digitale apparaten getoetst voor gebruik in de gymzaal en buiten op het veld. Een robuuste

iPad-opstelling op een driepoot (een tripod) met een beschermhoes die eenvoudig verplaatsbaar is, is een goede en relatief goedkope oplossing. De standaard lens van de iPad volstaat prima voor het opnemen van gesloten bewegingsvaardigheden, zoals de bovenhandse en onderhandse techniek bij volleybal. Voor het opnemen van een breder beeld, bijvoorbeeld een halve zaal bij spel, is een groothoeklens zeer gewenst.

Videofeedback apps

Bij de verschillende digigymontwerpen maken wij gebruik van drie video-apps die op de iPad te gebruiken zijn: *BAM Video Delay*, *Ubersense* en *Video Tagger*.

BAM Video Delay, misschien wel de bekendste van de drie, wordt vooral gebruikt bij het opnemen en direct afspelen van gesloten bewegingen zoals bij turnen, atletiek of oefenvormen bij spel. *Video Delay* registreert voortdurend alle bewegingen en speelt ze later naar keuze in een enkel frame of in vier frames af op het iPad scherm. Je kunt zelf het aantal seconden instellen, afhan-

De leerwinst van het laten zien van (eigen) videobeelden moet passen binnen het pedagogisch-didactisch klimaat tijdens de les bewegingsonderwijs

kelijk van hoe lang de beweging duurt en na hoeveel seconden de leerling na zijn poging bij de iPad is. Bij de zelfobservatie moeten de leerlingen zelf de betere en minder goede pogingen van elkaar onderscheiden of moeten daarbij worden geholpen door de docent.

Bij *Ubersense*, een gratis app, worden videobeelden opgenomen. Deze kunnen direct worden afgespeeld. Met *Ubersense* kun je beelden vertraagd afspelen. Met een (scroll)knop kan het precieze fragment worden geselecteerd. De bewegingsuitvoering van de leerling kan worden vergeleken met iemand anders door een bestaand filmpje te openen en deze naast elkaar op hetzelfde beeldscherm af te spelen.

Video Tagger is speciaal ontworpen om bepaalde bewegingsuitvoeringen of spelsituaties ('event') achteraf vast te leggen (taggen). Bij instellingen kan worden gekozen voor een 'lead in/out time' van bijvoorbeeld zes en twee seconden. Dit betekent dat je een filmpje opslaat van acht seconden, waarvan zes seconden voor het moment van de tag en twee seconden na de tag. Eventueel kan de button-titel worden aangepast, bijvoorbeeld in 'Pass-Set-up-Aanval'.

Leeractiviteiten en leerinhouden

Bij leerinhouden en leeractiviteiten wordt de vraag gesteld wat en hoe de leerlingen leren met digitale hulpmiddelen.

Veilig pedagogisch klimaat

Onze ervaring is dat leerlingen in de leeftijd van 12 tot 15 tijdens de gymlessen niet graag op videobeeld willen worden opgenomen. Het werken met digitale beelden vraagt daarom om een veilige introductie; een gewenningsperiode is noodzakelijk. Laat leerlingen bij zelfobservatie eerst kijken naar zichzelf of onderling naar elkaar binnen een veilig groepje en pas daarna ten overstaan van de gehele klas. Het klassikaal kijken naar bestaande beelden, bijvoorbeeld van een dvd, is laagdrempeliger dan het kijken naar beelden van leerlingen uit de eigen klas. Check bij het klassikaal kijken naar een videobeeld van een leerling uit de eigen klas, van tevoren zorgvuldig of de betreffende leerling daarmee akkoord gaat.

Iets anders om bij stil te staan, is hoe leerlingen het geven van videofeedback ervaren. Het eigen bewegen op videobeeld kan tegenvallen of er zijn niet of nauwelijks leervorderingen te zien. Leerlingen vinden het niet altijd leuk om zichzelf terug te zien en het zou zelfs demotiverend kunnen werken.

Afstemmen op de activiteit

Een veelvuldig toegepaste digigymactiviteit is de wendsprong over een kast met BAM Video Delay. De leerling springt over de kast, loopt terug, kijkt op de terugweg op de iPad en gaat in de rij staan voor een volgende poging. Het beeld van zo'n gesloten bewegingsvaardigheid is makkelijk op te nemen en nog vrij eenvoudig om terug te kijken. Dezelfde video-opstelling werkt ook prima bij andere turnactiviteiten en atletiek. Dit geldt ook voor geïsoleerde techniekoefeningen bij spel en zelfverdediging.

Bij meer open bewegingsvaardigheden zoals bij bewegen op muziek, spel en zelfverdediging is het aantal variabelen dat van invloed is op het bewegen veel complexer. Het is daardoor moeilijker te bepalen waarnaar moet worden gekeken. Het is dan voor de leerlingen niet altijd duidelijk op welke punten van de videofeedback leerwinst kan worden geboekt.

Ook het type activiteit is van belang. Bijvoorbeeld tackle rugby, waarin de beleving en de omgang tussen leerlingen een grote rol speelt, leent zich minder goed voor videofeedback over technische of tactische aspecten van het spel. Soms is het opnemen van beelden overbodig. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om de juiste plaatsing van de handen op de kast bij de wendsprong, doet een krijstreepje op de kast ook wonderen.

Waar kijken de leerlingen naar?

Videobeelden bevatten heel veel informatie. Videofeedback is niet effectief wanneer leerlingen niet weten waar ze op moeten letten. Overstelp de leerlingen niet met allerlei aanwijzingen en verbeterpunten. Laat een leerling zijn aandacht richten op een bepaald aspect waar hij in een volgende poging mee verder kan. Door gebruik te maken van de pauze- of scrollknop, afspelen van vertraagde beelden of markeren in het beeldscherm, kan de leraar preciezer aangeven waarnaar de leerlingen moeten kijken.

Terugkijken naar highlights

Bij videofeedback hebben 'highlight events', terugkijken van succesvolle pogingen, de voorkeur. In onze digigym ontwerpen hebben wij 'error events' zo veel mogelijk vermeden. Laat leerlingen succesvolle bewegingsuitvoeringen zien, zodat het leerlingen motiveert om het bij een volgende poging weer zo te doen. Wij hopen dat leerlingen meer gemotiveerd zijn om door te gaan met leren.

Rol van de docent

Hier gaat het om de rol van de leraar bij het leren van de leerlingen aan de hand van digitale beelden.

Extra taak

Het gebruik van ICT in de les vraagt altijd aandacht van de docent. Digitale beelden moeten winst opleveren en niet verstorend zijn voor het

▲
*Geïsoleerde
techniek*

Literatuur

Berkel, M. van, & Mossel, G. van (2014). Leren gymmen van een beeldscherm. In I. van Hilvoorde & J. Kleinpaste (Eds.), *Van tikken naar taggen: Digitalisering van bewegingsonderwijs en sport* (pp. 123-141). Deventer: daM Uitgeverij.

Voor de volledige literatuurlijst, zie het hoofdstuk dat is verschenen in *Van tikken naar taggen*.

Marco van Berkel en Ger van Mossel zijn leerplanontwikkelaar bewegingsonderwijs en sport bij SLO

Foto's:

Norman Kuypers
en Ger van Mossel

Contact:

m.vanberkel@slo.nl
g.vanmossel@slo.nl

lesverloop. Bij de verschillende voorbeeldlessen is daarom gekozen voor beperkte aandacht van de docent voor de digitale hulpmiddelen. Een aantal zaken kunnen worden overgelaten aan leerlingen, zoals het bedienen van de iPad en het opnemen van beelden. Waar beelden worden gebruikt als videofeedback voor meer complexe aspecten van de bewegingsactiviteit heeft de docent een meer sturende rol.

Interactie tussen docent en leerling

De leraar kan samen met de leerlingen naar de beelden kijken en deze met hen bespreken. Het voorleggen van vragen en keuzes bij de leerlingen activeert hen tot nadenken. Extra leerwinst wordt geboekt door interactie tussen de docent en de leerling. ICT is daarbij een hulpmiddel.

Tijd

Beweegtijd en leertijd

Een veel gehoord tegenargument is dat digitalisering ten koste gaat van beweegtijd. Als het goed wordt georganiseerd valt dit mee en bovendien kan de leertijd toenemen door de leerlingen te laten kijken naar beelden als ze op hun beurt moeten wachten. Binnen het spanningsveld tussen voldoende beweegtijd en leertijd zal de docent steeds een juiste afweging moeten maken door goed na te denken over de organisatie. Wachtijd kan prima worden gebruikt om tussentijds te kijken naar beelden.

Just-in-time

Videobeelden moeten op het juiste moment, kort en krachtig, 'just-in-time' worden ingezet. De vraag is op welk moment in het leerproces de leerlingen naar welk type digitale beelden het beste kunnen kijken. Leerlingen leren vooral wanneer zij een verbeterpunt direct bij een volgende poging kunnen toepassen. Wij denken dat in de aanleerfase 'coping-models' als instructiebeelden beter aansluiten bij het leren dan 'mastery-models'. Een 'mastery-model' is pas betekenisvol in de fase waarin geleerde activiteiten worden verbeterd of versterkt voor leerlingen die zich daaraan kunnen spiegelen. Videofeedback krijgt vooral betekenis wanneer de leerlingen hun bewegingshandelen willen verbeteren en als de leerlingen de beelden van de video kunnen vertalen naar hun eigen bewegingen.

Vier digigym-ontwerpen

Op www.bewegingsonderwijs.slo.nl staan vier voorbeelden van digigymlessen op video en in een schema beschreven. Het gaat om twee lessen bij een eerste klas: ringzwaaien (1) en een handbalachtig doelspel (2). En om twee lessen bij een derde klas: volleybal oefeningen (3) en volleybalspel (4). Bij de kijkopdracht kijken de leerlingen individueel, in groepjes en klassikaal

naar videobeelden van zichzelf, van klasgenoten en naar videobeelden afkomstig van internet. De videobeelden zijn ingezet als instructie en als feedback. Bij video-instructie zijn er voorbeeldwerkingen van het mastery- en coping-model. En bij videofeedback zijn er voorbeelden van het zelfobservatie- en highlight-model. Tijdens de les is gebruik gemaakt van twee iPads met verschillende apps en een tv-opstelling (zie de foto's bij dit artikel).

Op naar een volgend digigym-ontwerp

In dit artikel hebben we de digitalisering van de gymles een plek gegeven bij een aantal aspecten van het curriculaire spinnenweb. Digigym is toegepast op vier bewegingsactiviteiten: ringzwaaien, doelspelen, volleybal-techniek en volleybalspel. Hierbij stond een leerplankundig consistent ontwerp centraal dat praktisch uitvoerbaar is voor de docent en de leerlingen. We hebben geprobeerd duidelijk te maken dat digitalisering samenhangt met allerlei andere curriculaire aspecten en dat dit in de dagelijkse lespraktijk vaak op gespannen voet staat met andere belangen. We besluiten met het noemen van twee aandachtspunten voor een vervolg.

Overdraagbaarheid

Andere scholen zullen de aangereikte mogelijkheden moeten vertalen naar de eigen schoolse situatie. Pas dan zal blijken of de verschillende digigym-ontwerpen werkelijk bruikbaar zijn voor

Wachtijd kan prima worden gebruikt om tussentijds te kijken naar beelden

andere scholen en op welke punten ze moeten worden verbeterd en aangescherpt. Wat is haalbaar bij welke activiteiten en hoe kunnen we organisatorisch de les daarop het beste inrichten?

Effectief?

De digigymlessen zijn ontwikkeld en uitgetoetst op één school in het voortgezet onderwijs. Wanneer de diverse ontwerpen door verschillende scholen zijn beproefd, kunnen we voorzichtig uitspraken doen over de vraag of de ontwerpen werken in de praktijk. Zo ver zijn we nog niet. Wij willen eerst een digigym-ontwerp dat bruikbaar en leerplankundig consistent is in de onderwijspraktijk. Daarna moet bekeken worden welke effecten bereikt worden ten aanzien van het beter leren bewegen en bewegen beleven van leerlingen. In deze fase willen we ons niet bezig houden met het meten van effecten op het bewegen van leerlingen. ■

Basislessen Bewegingsonderwijs in de speelzaal

Aan de methodereeks *Basislessen Bewegingsonderwijs* is een nieuw deel toegevoegd. Een methode bewegingsonderwijs voor kleuters in de speelzaal. Het lijvige en kleurige boek staat vol ideeën en mogelijkheden voor de speelzaal. Niet alleen voor een speelzaal met een standaard uitrusting, maar ook voor zalen die kleiner zijn of kariger zijn ingericht.

TEKST WIM VAN GELDER, BASTIAAN GOEDHART EN HANS STROES

Jong geleerd is oud gedaan

Een waarheid als een koe, als het gaat om leren spelen en bewegen. Op een basisschool zou bewegingsonderwijs aan kleuters minstens zo belangrijk moeten zijn als aan de hogere groepen. Op de meeste scholen hebben de groepen 3 tot en met 8 echter meer ruimte, meer materialen en vaker een vakleerkracht ter beschikking dan de groepen 1 en 2. De nieuwe methode kan een leidraad zijn voor de lessen van de vakleerkracht zelf, die in het algemeen weinig ervaring heeft met het lesgeven aan kleuters in een speelzaal. Maar ook voor een vakleerkracht in een begeleidende rol naar groepsleerkrachten biedt de methode veel steun. Vanzelfsprekend is *Basislessen Bewegingsonderwijs* in de speelzaal ook bedoeld voor alle groepsleerkrachten die veelal moeten puzzelen om alle kleuters van goede lessen bewegingsonderwijs te voorzien.

De methode bestaat uit 14 lessen of basisopstellingen. Deze lessen zijn boeiend en gedifferentieerd genoeg om tussen de vier tot acht keer in een schooljaar te herhalen. Tevens staan er extra activiteiten beschreven en is een aanvullende website beschikbaar.

Vaste lesstructuur

De vaste structuur van de les 'werken in groepen' bestaat uit de volgende activiteiten (leerlijnen): Vak 1 Bobbelbaan (met accent op Balanceren, Springen, Hardlopen en Rollen).

Vaste structuur

Vak 2 Klimmen (met verschillende thema's).

Vak 3 Stoei-, Tik- of Doelspel.

Vak 4 Jongleren, Mikken of Balanceren.

Daarnaast is er een Pietengymles en zijn er lessen bewegen op muziek beschreven.

Elke les een bobbelbaan

Bobbelbanen zijn zogenaamde (zachte) hindernisbanen. Banen met veel hindernissen en matten.

Zij nemen een prominente plek in bij deze methode. Waarom?

Bobbelbanen zijn:

- Zeer gevarieerd. Zowel als het gaat om differentiatie als om het grote bereik binnen de leerlijnen: balanceren, springen, hardlopen, klimmen en over de kop gaan.
- Enorm intensief. Zowel als het gaat om het aantal bewegingen dat kinderen uitvoeren als om de om de fysiologische inspanning. Voorbeeld: in een Bobbelbaan met acht hindernissen, maken kinderen acht (steun-) sprongen in 20 seconden: de kinderen maken dan, in de tien minuten dat de kinderen in dit vak spelen, zo'n 240 sprongen! In een kwart van de lestijd.

▲ Effectief ruimtegebruik in gymzaal

► Bobbelbaan: Steunspringen

▼ Rennen en springen

▲ Bobbelbaan: Klimmem

- Leuk! Bobbelbanen blijven kinderen motiveren.
- Leerzaam. Bobbelbanen sluiten uitstekend aan bij zowel aanvaarde theorieën (oefening baart kunst) als bij de nieuwste theorieën over motorisch leren. Met name: 'Foutloos leren', 'Leren met externe focus' en 'Differentieel leren'. Ook worden veel voorbeelden voor analogieën en metaforen in het boek gegeven. Bijvoorbeeld met behulp van pictogrammen.

Bobbelbanen worden verbonden met thema's als steunspringen, rollen, klimmen, rennen en springen. Er is uitvoerig beschreven aan welke voorwaarden goede bobbelbanen voldoen. Zowel qua ruimtegebruik, qua veiligheid als qua inhoud.

Vijf zalen met vijf plattegronden

Elke lesbeschrijving begint met vijf plattegronden met foto's van vijf verschillende speelzalen met verschillende vormen en oppervlakken. Kies de foto en plattegrond die het meest op de speelzaal lijkt waar de les uitgevoerd gaat worden. Dit maakt de methode bruikbaar en toegankelijk voor bijna elke speelzaal. De puzzel hoe het materiaal in de ruimte wordt georganiseerd is reeds gelegd. Eventueel worden ideeën opgedaan middels de plattegronden en voorbeelden van de andere zalen.

Zaal 1 Reguliere zaal met vast klimraam (10,5 x 8 m)

Zaal 2 Reguliere zaal met klimtoren (10 x 9 m)

Zaal 3 Kleine smalle zaal (12 x 5,5 m)

Zaal 4 Kleine zaal (11 x 6 m)

Zaal 5 Vierkante zaal (9,5 x 9,5 m)

Gebruik elke vierkante centimeter!

Neerzetten van het materiaal

Na de plattegronden zijn, per bewegingssituatie, aandachtspunten beschreven en foto's geplaatst met tips over de plaatsing en bevestiging van het materiaal.

Materiaalgebruik

Bij de beschrijving van de lessen is uitgegaan van de (standaard) uitrustingen die voorhanden waren in de zalen waar de foto's zijn genomen. Al deze zalen hadden minimaal vijf matten tot hun beschikking. Met acht matten of met zes matten

Ophangen van de kranten

Afhankelijk van de gooivaardigheid van de kinderen zullen kranten sneller of minder snel kapot of van het snoer worden gegooid. Zorg ervoor dat het tussen de 2 en 5 minuten duurt voordat een krant van het snoer wordt gegooid.

► Ophangen kranten>

▼
Zaal 1

▲
Zaal 2

en een dikke(re) mat zijn alle opstellingen probleemloos en rijk neer te zetten. Met minder dan vier matten wordt een aantal situaties gevaarlijker of minder uitdagend.

Groeperingsvorm

Voor elke les zijn er overwegingen beschreven met betrekking tot de groeperingsvorm. Denk aan de activiteit stoeien, waarbij de richtlijn geldt dat kinderen met een groot verschil in kracht en/of gewicht niet met elkaar mogen stoeien. Ook voor andere activiteiten zijn overwegingen beschreven die van belang zijn voor de sociale veiligheid en/of de spel- en beweegmogelijkheden van de kinderen.

Grootte van de groep

Veel scholen hebben te maken met een groot aantal kinderen in een kleine ruimte. Er worden suggesties gedaan met betrekking tot het aantal groepen waarin de kinderen gaan werken (2, 3, 4 of 5) en met betrekking tot het aanbieden van een (extra) activiteit in de kleine ruimte. In het theoretisch deel worden verdergaande mogelijkheden beschreven.

Veiligheid

Onder de algemene kop 'Veiligheid' worden de aandachtspunten beschreven. Bijvoorbeeld met betrekking tot het neerzetten van materiaal en schoeisel.

Lesbeschrijvingen

Elke activiteit in de methode wordt beschreven aan de hand van onderstaande onderwerpen.

Uitleggen

Met behulp van een letterlijk uit te spreken tekst, bij voorkeur tegelijkertijd met een voorbeeld, wordt de activiteit uitgelegd. De letterlijk uit te spreken tekst is lichtblauw weergegeven.

Regels

Bij 'Uitleggen' worden de belangrijkste regels verteld, waarmee het spel gestart kan worden. Andere regels worden ingepast als de bewegingssituatie daarom vraagt. De meeste regels staan in het lichtblauw, zoals ze letterlijk aan de kinderen kunnen worden verteld. Regels worden het liefst positief geformuleerd, waarbij het gewenste gedrag wordt aangegeven en niet wat het kind niet mag. 'De leeuw blijft in de kooi.' in plaats van 'De leeuw mag niet uit de kooi rennen.'

Het minder vaardige kind

Succesbeleving is een van de krachtigste middelen om kinderen te motiveren. Hoewel de meeste bewegingsactiviteiten op meerdere niveaus worden aangeboden, kan het zinvol zijn dat de leerkracht individuele kinderen leerhulp biedt. Op die manier kan elk kind succeservaringen opdoen. In de methode worden bij elke bewegingssituatie

Veiligheid stoeien

Veiligheid

- ✓ Voorkom grote krachtsverschillen. Houd bij de groepsindeling rekening met gelijke tegenstanders.
- ✓ Benoem bij de uitleg expliciet:
 - De aul of stop! = stop regel
 - Raak alleen de bal aan. Van hoofd en handen blijf je af
- ✓ Zorg dat de ballen die niet gebruikt worden stil blijven liggen (in een bak, hoepel, ring etc.) en niet door de zaal rollen.

Uitleg stoeien

Materiaal

- ✓ 3 matten
- ✓ 9 ballen: 3 stevige ballen in dezelfde kleur bij elke mat
- ✓ Eventueel geplaatst op een rubbering

Uitleggen

Geef een voorbeeld met één kind (Fleur): ik begin en ga op de drie ballen liggen en houd deze stevig vast. Fleur probeert een bal te pakken. Als dat lukt, legt ze de bal naast de mat en probeert de volgende bal te pakken.

Uitleg krantje gooien

Dezelfde kleur pittenzakken bij dezelfde kleur hoepel.

Materiaal

- ✓ 4 hoepels of 8 Ikea deurmatjes
- ✓ 4 kleuren pittenzakken
- ✓ kranten

De kranten kunnen op verschillende afstanden en verschillende hoogten worden opgehangen:

- aan een (elastisch) koord
- in een klimraam

Verrijking verandering

Stoelen

Meer informatie over de methode is verkrijgbaar via www.basislessen.nl/spelzaal, waar ook les 1 gedownload kan worden.

Wim van Gelder

Scholings- en adviesbureau 'van Gelder in beweging'
www.allesinbeweging.net

Expert Bewegingsonderwijs van de onderwijsagenda SBGL.

Docent Bewegingsonderwijs hogeschool Inholland PABO Haarlem.

Auteur van Basislessen bewegingsonderwijs en Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen.

Bastiaan Goedhart

Scholings- en adviesbureau 'Goedhart in beweging'
www.allesinbeweging.net

Vakleerkracht in het basisonderwijs.

Docent Bewegingsonderwijs hogeschool Inholland PABO Haarlem.

Auteur van Basislessen bewegingsonderwijs.

Hans Stroes

Scholings- en adviesbureau 'Stroes in beweging'
www.allesinbeweging.net

Auteur van Basislessen Bewegingsonderwijs en Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen.

Coördinator van en docent aan de 2-jarige opleiding tot MRT-er.

Foto's:

Wim van Gelder en Bastiaan Goedhart

Contactadres:

Bastiaan.goedhart@inholland.nl

Leerlijn	Bewegingsthema	Tule	Waar in deze methode?
Balanceren	Balanceren	✓ gaan over een recht balanceervlak ✓ gaan over hindernis op balanceervlak	les 1 t/m 12: in elke bobbelbaan Les 3 en 7: extra vak
	Rijden	✓ fietsen op tweewieler (met steuntjes) ✓ Steppen	Niet in methode: wij raden aan deze activiteiten buiten aan te bieden. Voor ideeën: zie www.basislessen.nl/spelzaal
	Glijden	✓ gaan over een recht • glijden van een brede glijbaan	les 2 en 8
	Acrobatiek	✓ scootertje (= paardje)	les 10 en 12
Klimmen		✓ klautercircuit (laag: 1 à 2 meter hoog): van de ene naar de andere kant ✓ overbruggen van	les 1 t/m 12
			les 1 t/m 12

suggesties gegeven hoe de leerkracht minder vaardige kinderen kan helpen om een stapje verder te komen.

Het vaardige kind

Als de vaardige kinderen in de klaargezette bewegingssituatie onvoldoende worden uitgedaagd, kan de leerkracht bij 'Vaardig kind' aanpassingen vinden om meer uitdaging te creëren. Bij groepen met veel vaardige kinderen kan de leerkracht al voor de les besluiten om bewegingssituaties op een hoger niveau in te richten.

Verrijking/verandering

Onder deze kop staan leuke suggesties om de bewegingssituaties te verrijken of anders aan te bieden. Regelmatig wordt verwezen naar www.basislessen.nl/spelzaal voor meer suggesties.

Het theoretisch deel beschrijft:

- overwegingen bij het aantal kinderen en de beschikbare ruimte
- wat te doen wanneer er teveel kinderen zijn in een te kleine ruimte
- overwegingen en oplossingen voor 'het gedoe' rond de lessen bewegingsonderwijs in een speelzaal
- de samenwerking tussen groepsleerkracht en vakleerkracht
- achtergrond van de methode
- veiligheid
- leerlingvolgsysteem en rapportage
- planning, met name overwegingen bij het samenstellen van een verantwoord jaarrooster
- kerndoelen, tussendoelen en leerlijnen. ■

Wat heet lichamelijke opvoeding

Ecosociale educatie op de Brede school

Oosterling, H. & Griffioen, A. (red.) (2012). *Wat heet lichamelijke opvoeding?, Ecosociale educatie op de Brede school*, Jap Sam Books, Heijningen (met dvd).

De Rotterdamse filosoof Henk Oosterling constateert dat veel scholen in grootstedelijke wijken met ingewikkelde sociaaleconomische problemen worstelen. Hij schiet ze te hulp met praktijkprojecten die gericht zijn op voeding, koken en sportbeoefening in het licht van een ecologisch bewustzijn en een relationeel gedachtegoed. De inleiding van dit heldere overzicht van een dergelijk project op de OBS De Bloemhof (een brede school in de wijk Feijenoord) waarin ook pedagogen als Micha de Winter en Luc Stevens hun verhaal houden, start hij met een uiteenzetting van ons vak LO.

Helaas heeft hij zich hierbij vooral laten leiden door het provocerende boek van Midas Dekkers *De Lichamelijke Oefening*, zodat hij geen compleet overzicht heeft en geeft van de ontwikkelingen binnen ons vakgebied. Mijn plan is om hem binnenkort in Rotterdam op te gaan zoeken en hem onder meer bekend te laten maken met een relationeel beweegconcept en een sportgerichte benadering die niet alleen is gestoeld op het Olympische citius, altius en fortius. Ondanks deze omissie geeft hij met Fysieke Integriteit doordacht aan op welke relationele wijze hij dit project wil wegzetten. Fysieke Integriteit wordt door Oosterling in verschillende lagen of schillen opgevat. Zij focust eerst op de microfysieke laag: het gaat over de psychosociale aspecten en dimensies van de kinderen in de wijk. Hoe en wat eten kinderen en hoe verzorgen ze zichzelf? Kennen ze hun eigen grenzen en respecteren ze die van anderen? Hoe waarderen ze hun eigen gedrag en wat voor zelfbeeld ontwikkelen ze? Deze aspecten zijn deel van een drievoudige ecologie: fysiek, sociaal en mentaal. Vervolgens liggen deze verankerd in het basisschoolleerplan en worden concreet vertaald in vier lijnen: een judolijn, een kooklijn, een ecolijn en een filosofielijn. Alle leerlingen krijgen judoles in een schoolverbonden 'dojo' of judozaal, eten samen en maken eten klaar in hun eigen keuken, verbouwen groenten en bestuderen ecosystemen in bij de school aangelegde tuinen. Deze extra toevoeging aan het reguliere curriculum heeft ook personele consequenties: een judoleraar, een vaste kok - liefst 2 x 0,5 fte in een duobaan -, een ecoleraar en een filosofieleraar. Deze worden ondersteund door stagiairs van verschillende opleidingen: sport-, pedagogiek-, tuinier- en filosofieopleidingen op MBO, HBO en academisch niveau. Door mee te draaien op de verschillende lijnen krijgen deze stagiairs zicht op wat er in de school en in de wijk gebeurt. Voor de leerlingen fungeren stagiairs als rolmodellen. De boodschap die ik vooral uit Oosterling's Fysieke Integriteit haal, is het onderkennen van het belang van de omgeving (daadwerkelijke interesse in de ander en het andere) en het netwerk rondom bewegen (buurt, zorg, school en sport) voor de ontwikkeling van onze leerlingen. Vakleerkrachten (en daar reken ik mijzelf ook toe) zijn deskundig op het gebied van de activiteiten en vaak meer dan voldoende pedagogisch gericht, maar hun vakmanschap op het gebied van omgevingsfactoren kan nog aardig bijgeschoold worden. Nieuwe ontwikkelingen binnen ons vakgebied, zoals het Klasse(n)spel en 'van tikken naar taggen', maar ook het verbreden van het beweegaanbod in en rondom de school in samenwerking met sportverenigingen en buurtwerk, bieden hiertoe voldoende kansen. En natuurlijk ook een nadere kennismaking met het project Fysieke Integriteit van Oosterling! Lees het boek en kijk vervolgens naar de bijgeleverde video-beelden die dit project tot een ware praktische belevenis maken. ■

Herman Verveld

Nieuwe master:

Physical Education and Sport Pedagogy

Op Windesheim wordt een nieuwe master gestart met ingang van het komend schooljaar:

Physical Education and Sport Pedagogy. Om te weten te komen wat deze studie inhoudt hebben we een gesprek met twee van de initiatoren van deze studierichting Corina van Doodewaard en Ivo van Hilvoorde.

TEKST HANS DIJKHOFF FOTO HANS DIJKHOFF

Toen Ivo van Hilvoorde in 2009 op Windesheim begon als lector zoemde er al een idee rond over een nieuwe master, maar pas zo'n twee jaar geleden kreeg het idee meer concrete vormen. Dat heeft te maken met een aantal componenten dat dan op hun plaats valt; de tijd was er rijp voor. De directie ziet het zitten, in de formatie kan het en bepaalde mensen nemen een voortrekkersrol. Dan kunnen mooie dingen ontstaan. Eerst is het nog een papieren tijger. De Nederlands/Vlaamse Accreditatieorganisatie moet het voorstel goedkeuren en dan mag je met een nieuwe opleiding starten. In november 2014 was eigenlijk al duidelijk dat het perspectief goed was. Het duurde

Op scholen gaat het tegenwoordig steeds vaker over kwalificatie en het belang van taal en rekenen

echter nog tot begin april 2015 voordat definitief duidelijk was dat er gestart mocht worden met de nieuwe opleiding. Daar wilden we meer van weten...

Wat kunnen we verwachten?

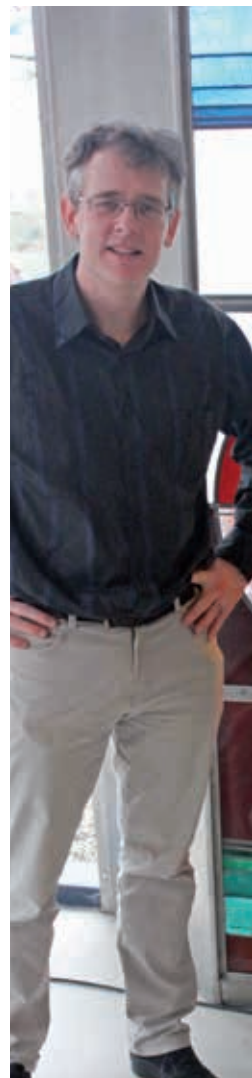
Tijdens de conferentie *Van Tikken naar Taggen* in Zwolle op Windesheim nemen we plaats aan de mooie glazen tafel in de grote hal. Doel is helder te krijgen wat de nieuwe master inhoudt en waarom voor deze pedagogische insteek is gekozen.

Corina neemt het woord en vertelt dat het pedagogisch perspectief erg past bij de Calo en bij Windesheim. De Engelse benadering van 'pedagogy' nemen ze over. Daarin is naast het

pedagogische ook de didactische component van belang. Die beide componenten staan centraal als de docent binnen de school oplossingsgericht met collega's aan de slag gaat om het pedagogisch-didactisch klimaat te versterken. Vanuit die insteek worden ook verbindingen met professionals buiten de school aangegaan. Dat alles vanuit een praktijkwetenschappelijke benadering. "We merken bij de aanmelding dat het een leemte vult. Op scholen gaat het tegenwoordig steeds vaker over kwalificatie en het belang van taal en rekenen. Nu kunnen we eraan werken dat we met het pedagogisch perspectief op bewegen weer een grotere voet tussen de deur kunnen krijgen. Voor mensen die verder wilden studeren zijn er al wel algemene masters maar niet een vanuit deze invalshoek. Bovendien is deze invulling vrij uniek in Nederland. Uiteraard is er overlap met andere masterprogramma's, maar juist in de bundeling van Physical Education van Sport Pedagogy schuilt de kracht. Ivo vult aan dat de master zich richt op bewegen en gemotiveerde mensen, al werkzaam in het veld, die van meerwaarde kunnen zijn op hun school door vanuit het pedagogisch perspectief onderzoek te doen. Zo kunnen ze het vak ook meer status geven. Het sluit ook mooi aan bij de wens van het ministerie van Onderwijs om hoger gekwalificeerde mensen voor de klas te krijgen. Dat is natuurlijk een redenering op politiek niveau en was niet de eerste aanzet. Maar het heeft wel geholpen bij de accreditatie.

In de info gaat het o.a. over het implementeren van nieuwe sportpraktijken. Kunnen jullie een voorbeeld geven?

Corina: "Die worden op meerdere plekken

geïnitieerd. Soms door de overheid met bijvoorbeeld een veilig sportklimaat, gezonde scholen of sportactieve scholen. Er is onlangs weer een interventie gestart met een samenwerking tussen LO en biologie. De bedoeling is dat de gestelde interventiedoelen op alle niveaus kloppen, dus zowel op micro- meso- als macroniveau. Het moet consistent zijn. Neem bijvoorbeeld de Koningsspelen. Daar worden allerlei doelstellingen aan gekoppeld maar of die allemaal worden gehaald op de verschillende niveaus is maar zeer de vraag.

Een ander voorbeeld is pestgedrag. Ons vak zou volgens politici ideaal zijn om daar wat aan te doen. Dat is nogal een uitspraak. Wij doen dan onderzoek naar de achtergrond van de uitspraak, de omstandigheden waar pesten mee te maken heeft en de voorwaarden waaronder bewegingsonderwijs positief kan werken om pesten tegen te gaan. Sport en bewegen zijn geen wondermiddelen: de omstandigheden waaronder iets een positief effect oplevert zijn vaak heel specifiek.

Een van de modules die we geven richt zich onder andere op dit soort interventies. We gaan op zoek naar de theoretische uitgangspunten waar interventies op gebaseerd zijn en hoe je die verbindt met de praktijk. Dat wat bij jou in de praktijk heel goed werkt, gaan we onderbouwen met theorie en onderzoeken welke factoren nou maken dat het werkt. Dat lijkt ons heel interessant. En zo ontwikkel je kennis en inzicht over interventies en hun uitwerking op de verschillende niveaus."

Waar liepen jullie tegenaan toen je ging onderzoeken of zo'n nieuwe master haalbaar was?

Ivo: "Afstemming naar buiten toe, beeldvorming van buitenaf, maar ook intern: wat is onze kracht en hoe kun je die het best inzetten en verwoorden. Je gaat je in eerste instantie te breed oriënteren, je wilt misschien teveel. Bij de eerste accreditatie werd gezegd dat we een ongeslepen diamant in handen hadden maar nog teveel moeite hadden met het verwoorden

te werk moet gaan. Die kun je allemaal wel bij elkaar zetten. Maar het belangrijkste is dat wat ons samen bindt en dat is een continu proces." Corina: "Het begint eigenlijk pas als er studenten zijn. Het is nu nog papier, vanwege de accreditatie. Pas als je bent begonnen, kun je zien wat wel en niet werkt."

Inhoud

Het programma staat in de steigers en is klaar voor de start. Hoe de master er werkelijk uit gaat zien is natuurlijk ook afhankelijk van de studentengroep. Als er veel collega's uit het VO op af komen, krijgt het programma andere accenten dan wanneer het vooral collega's uit het basisonderwijs zijn, of wanneer het collega's uit het mbo of hbo zijn. De thema's voor onderzoek laten we namelijk nauw aansluiten bij de plek van de student in het werkveld. "Daarnaast hebben we in het programma keuzemodules waarin we direct kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen, zoals die nu bijvoorbeeld spelen met digitalisering. Voortdurend kijken we of de inhoud en de methoden van werken goed zijn en dat doen we in samenspraak met de studenten. Die zijn vaak al wat ouder en brengen levens- en werkervaring mee. We kijken of er over de kennis die zij inbrengen literatuur beschikbaar is. Volwasseneducatie heeft natuurlijk wel een ander karakter dan lesgeven aan kinderen of jongeren. De werkplek speelt in onze master een grote rol en daardoor wordt het programma deels hybride: de werkplek en de werkervaring van de professional zijn van grote invloed op de manier waarop hij of zij de nieuwe professionaliteit in kan zetten en uit kan bouwen."

Opzet

De master wordt gegeven door een groep van zeven tot tien docenten. Die hebben allemaal een sparringpartner vanuit het werkveld die meedenkt. Daarnaast zijn er ook gastdocenten met specifieke kennis over (onderzoek naar) het bewegingsonderwijs. In totaal zijn er zo'n 25 docenten van binnen en buiten betrokken bij de inhoud van de opleiding.

In de (internationale) masterclasses worden collega's aan het woord gelaten die hun sporen al hebben verdiend. In het buitenland is al veel meer onderzoek gedaan op het gebied van Physical Education en Sport Pedagogy. De naam is niet voor niets gekozen, ook omdat het goed aansluit op ontwikkelingen in het buitenland. Natuurlijk verschilt de vormgeving dan omdat ze in het buitenland vaak geen hbo kennen. "Wij moeten in ieder geval trots zijn op onze bachelor ALO, want die is er dan weer niet in het buitenland! En als je daarmee dan enkele jaren ervaring opgedaan hebt, kun je je verdiepen en verbreden door deze master te volgen." ■

Voortdurend kijken we of de inhoud en de methoden van werken goed zijn

Corina van Doodewaard is opleidingscoördinator van de master PES.

Ivo van Hilvoorde is lector Bewegen, School en Sport op Windesheim. Uitgebreide informatie is te vinden op www.windesheim.nl/masterPESP

Contact:

CL.van.Doodewaard@windesheim.nl

van wat we nu precies wilden. Het gaat ook om de kunst van het weglaten en de vraag hoe je modules met elkaar verbindt. Je moet naar voren kunnen brengen dat wat je hebt uniek is, maar je moet jezelf niet overschreeuwen. Er mag overlap zijn met andere opleidingen.

We hebben met docenten te maken die allemaal hun eigen beeld hebben van hoe je pedagogisch

sportiefste school

De volgende 12 pagina's zijn ingeruimd voor de verkiezing van de Sportiefste basisschool van Nederland 2015. De scholen stellen zichzelf voor. Daarbij is er voor de winnaar iets meer plek. Maar eerst het rapport dat de jury heeft opgemaakt naar aanleiding van de presentaties van de scholen.

TEKST JORIEKE STEENAART FOTO HANS DIJKHOFF

Juryrapport verkiezing 2015

Op 16 april tijdens de finaledag van de verkiezing 'Sportiefste basisschool' (een gezamenlijk initiatief van de KVLO en NOC*NSF) heeft een jury De Polsstok uit Amsterdam als sportiefste basisschool van Nederland gekozen.

Vooraf maakten de volgende acht genomineerde finalisten kans op de titel:

- 1 Columbusschool (Almere)
- 2 CBS 't Kompas (Groningen)
- 3 CBS Instituut Coolsma (Driebergen)
- 4 De Luithorst (Nijmegen)
- 5 De Vijf Hoeven (Tilburg)
- 6 De Polsstok (Amsterdam)
- 7 De Silvester-Bernadette school (Helmond)
- 8 OBS De Spoorzoeker (Den Haag)

▼
Atletiek

Deze scholen waren genomineerd vanwege hun vooruitstrevende beleid op het gebied van bewegen en sport in en rondom de school en

werden op 16 april door de Hanze Hogeschool Groningen verwelkomd. Daar vond de strijd om de titel 'Sportiefste basisschool 2015' plaats.

Na de spetterende podiumpresentaties van alle acht scholen namen de leerlingen en hun docenten deel aan een sportief programma georganiseerd en begeleid door docenten en studenten van de Hanze Hogeschool Groningen. Met dansen, klimmen, zwemmen, freerunning, floorball, verspringen en nog veel meer hebben de kinderen gedurende deze dag hun beste beentje voorgezet en heerlijk gesport. Het enthousiasme spatte ervan af.

Ondertussen werd van iedere school de directie, de vakleerkracht LO en een leerling door een deskundige jury bevestigd. Iedere school kreeg de gelegenheid om zich in 4 minuten te presenteren (al dan niet met digitale ondersteuning) en vervolgens had de jury allerlei vragen voor het panel. Het was tijdens deze bevestiging genieten van het feit dat scholen zoveel voor elkaar weten te boksen op het gebied van bewegingsonderwijs, naschools sportaanbod, gezonde leefstijl, ondersteuning bij het beter leren bewegen, sociale vaardigheden, een actief schoolplein maar ook het samenbrengen van

Het enthousiasme spatte ervan af

en samenwerken met partners op het gebied van bewegen en sport. Hieronder worden kort een paar opvallende punten benoemd van ieder genomineerde school:

De Columbusschool Almere

De Columbusschool is een hele jonge school die vanaf het begin af aan heeft gezorgd dat

▲ Presentatie Jim

bewegingsonderwijs en bewegen verankerd is in het schoolbeleid. De keuze voor een vakdocent met een volledige aanstelling (1,0 fte.) was dan ook voor hen een logische en het was duidelijk te zien dat de vakdocent onderdeel is van het (onderwijs)team en de school. De school is gevestigd in een nieuwbouwwijk met weinig verenigingen, maar zoekt wel de verbinding door verenigingen naar de school te halen en zo de leerlingen een breed sportaanbod te kunnen doen. Opvallend was ook dat de school 1 dag in de week een oefentherapeut op bezoek heeft om leerlingen, die het nodig hebben, verder te begeleiden. Duidelijk een school die bewust bezig is met haar volgende stap.

't Kompas, Groningen

De school is gevestigd in een wijk met veel samenwerkende partners. De lokale context geeft veel mogelijkheden en deze worden door de school zeer slim benut. Zo wordt er samen- gewerkt met de Hanze Hogeschool Groningen,

de gemeente en andere instanties op het gebied van jongeren en sport. De vakdocent fungeert als spin in het web, stagiaires worden begeleid, projecten worden aangestuurd, partners worden samengebracht, er is een projectgroep gezonde school en de sportcommissie wordt ondersteund.

Opmerkelijk bij 't Kompas is dat zij veel onderzoek laten uitvoeren (o.a. door de Hanze Hogeschool) waardoor zij met de resultaten van deze onderzoeken verder vooruit kunnen. De resultaten worden omgezet in concrete adviezen en deze worden in de verschillende projecten verwerkt en ook daadwerkelijk uitgevoerd.

Het Coolsma Instituut, Driebergen

Het Coolsma werkt met de visie van Steven Cofey en dat is ook terug te zien in het bewegingsonderwijs en alle daaraan verwante activiteiten. Leerlingen helpen elkaar bij het sporten, kinderen leren samen deel te nemen aan bewegingssituaties. De slogan 'iedereen doet mee' staat dan ook hoog in het vaandel. Zo worden alle leerlingen bij de lokale school-sporttoernooien betrokken en is er een zeer hoge sportdeelname onder de leerlingen. De school heeft ook een grote ouderparticipatie wat bijdraagt aan de schoolcultuur: deze is erg sportminded. Het Coolsma is zich genoeg bewust van de mogelijkheden en maakt daarbij maximaal gebruik van de context waar ze in zitten.

De Luithorst, Nijmegen

Het is nu niet meer geloven, maar nog maar pas geleden stond de Luithorst bekend als zwakke school. Mede hierdoor is de school zich gaan bezinnen op haar visie, kerntaak en is sinds die tijd uitgegroeid tot een sportactieve en gezonde school. Een school waar grote betrokkenheid heerst, niet alleen bij de docenten maar ook bij ouders en leerlingen.

De Luithorst heeft goed nagedacht over welke projecten zij willen inzetten, wat ze willen bereiken en doen met deze projecten. Kortom ze hebben een hele brede blik en werken hierin nauw samen met sportservice Nijmegen, de GGD GHOR en laten zich ook ondersteunen in het verankeren van deze activiteiten in het schoolbeleid. Ook de Luithorst beschikt over een sterke vakdocent en opmerkelijk is dat zij bewegen en sport onderdeel laten uitmaken van de 10 minuten gesprekken met ouders. Niveau en sportadvies als onderdeel in de leerlingbegeleiding: een superinitiatief!

De Vijf Hoeven, Tilburg

De Vijf Hoeven is ook voor de tweede keer genomineerd voor de Sportiefste basisschool-verkiezing en dan moet je van echt van goede huize komen. Het was dan ook duidelijk te

merken dat ze de opmerkingen van vorige keer ter harte hebben genomen en daarin een ontwikkeling doorgemaakt hebben. De Vijf Hoeven heeft gewerkt aan het borgen van veel activiteiten en is zelfs gekomen tot het aanbieden van iedere dag bewegen of bewegingsonderwijs. Positief opvallend is het sportfolio: het leerlingvolgsysteem waarin de leerlingen zelf (ook) hun vorderingen kunnen bijhouden en filmpjes kunnen uploaden. Dit initiatief wordt ondersteund door de onderwijscoöperatie vanuit de onderwijspioniers. Kortom goed werk van de school en de nog steeds zeer enthousiaste vakdocent!

De Polsstok, Amsterdam

De Polsstok is een school die over de eigen grens heen durft te kijken en ook niet schroomt om haar kennis en expertise met anderen (in de buurt) te delen. De school heeft een duidelijke visie waar bewegen en sport onderdeel van uitmaakt. Ze denkt en gelooft in goede ideeën en laat zich niet beperken door vooraf al beren op de weg te zien. De school krijgt door deze invalshoek veel gedaan waaronder een breed sportaanbod dat stevig verankerd is binnen de schoolorganisatie. Door de invoering van

▼
Klimmen

bewegmomenten weten te creëren, zowel facultatief als verplicht. In het (naschools) aanbod weten de school en de vakdocent de behoeftes van de leerlingen centraal te stellen en werken zij met een duidelijke fasering: eerst een aanbod binnen de school, daarna buiten de school en dan de stap naar de vereniging. Opmerkelijk bij De Polsstok is dat, indien een vereniging zijn aanbod niet in de wijk/ de buurt heeft en er onder de leerlingen wel vraag naar is, zij ondersteunend optreden in het opzetten van een dependance zoals zij met de hockeyvereniging gedaan hebben. De sportbuurtclub als laagdrempelige stap naar het sporten bij een vereniging, die niet (meer) in de buurt zit.

De Silvester Bernadette School, Helmond

De enige school met een vakleerkracht bewegingsonderwijs in Helmond en omstreken. Zo zijn ze een 'voortrekkersschool'. Dit maakt ook dat de school ondanks de noodzakelijke bezuinigingen wil blijven inzetten op de vakdocent bewegingsonderwijs. Door het gebruik van een leerlingvolgsysteem worden leerlingen goed doorverwezen naar de MRT-/ steunlessen en daarin ziet de vakdocent leerlingen met sprongen vooruit gaan. De vakdocent is ook betrokken bij het aanbod op het schoolplein waarvoor een mooi beloningsstelsel is ontwikkeld. De vakdocent houdt de stand bij en belooft kinderen en klassen met diverse prijzen zoals de medaille voor de sportiefste groep van het schooljaar. Opmerkelijk is dat hier weer duidelijk naar voren komt wat een vakdocent kan toevoegen aan de school en het niveau van bewegingsonderwijs en verwante activiteiten op en rondom de school als hij of zij volledig in dienst van de school is.

De Spoorzoeker, Den Haag

Sportief gedrag krijgt bij De Spoorzoeker ruim aandacht. Vanaf groep 3 wordt de kinderen al 'fair play' geleerd door o.a. de inzet van leerling-coaches. Zo valt er niemand buiten de boot. De school biedt ook nog het zwemmen aan, zowel onder schooltijd als in de LKP uren. LKP, het leerkanalen profiel, is voortgekomen uit het verlengen van de schooltijd (tot 16:00). In deze extra tijd krijgen de leerlingen (verplichte) extra sportlessen aangeboden door gekwalificeerde sportdocenten. Leerlingen doen zo positieve ervaringen op ten aanzien van bewegen en de school doet het zeer goed binnen de context waarin zij zich bevinden. Leerlingen voelen zich veilig en iedereen telt en doet mee. Ook de ouders worden betrokken en de school ingehaald bij diverse projecten. De Spoorzoeker heeft ook structureel contact met de GGD GHOR en legt ook het accent op gezonde leefstijl en voeding, niet alleen voor de leerlingen maar ook voor de ouders. ■

◀
Dans

Uit voorgaande beschrijvingen wordt wel duidelijk dat het de jury niet eenvoudig werd gemaakt in het maken van hun keuze.. De vak-kundige jury bestond uit afgevaardigden van de PO-raad, NOC*NSF, KVLO en de SGBL-agenda (sport bewegen en gezonde leefstijl agenda) De voorzitter van de jury Wim Ludeke, bestuurs-lid van de PO-Raad en NOC*NSF, roemde alle scholen die meededen aan de finale: 'Het was kiezen tussen de besten. Het ging echt om details. Alle acht scholen zijn voorbeelden van hoe het moet en hoe het kan.'

De Polsstok mocht met de hoofdprijs naar huis, een waardecheque van €2000,- en een televisieoptreden bij Zapp sport in de strijd tussen de jongens en de meisjes. De andere zeven scholen

Wij hopen dat bovenstaande scholen weer veel andere scholen weten te inspireren

kregen een welverdiende tweede plaats en ontvingen ieder een waardecheque van €1000,-. De cheques zijn beschikbaar gesteld door de firma's Bosan, Janssen-Fritsen en Nijha. Ook ontving iedere school een iPONG tafel, beschikbaar gesteld door de Gezonde school.

De Polsstok kwam als winnaar uit de bus omdat zij zich wisten te onderscheiden door:

- Een goede borging van zowel de vak-docent als van de activiteiten en lessen bewegingsonderwijs.
- Daarnaast durven zij in mogelijkheden en kansen te denken (en laten zich niet afremmen door beren op de weg, goede ideeën vinden hun weg) en weten zo creatief en out-of-the-box veel tot stand te brengen.
- Het delen van kennis en expertise, maar ook de opzet van aanbod van activiteiten niet alleen binnen de school houden en delen met (omringende) scholen en de buurt. Dit met het idee dat dit van meerwaarde kan zijn voor iedere school.

- Goed aan te sluiten op de wensen en behoeften van de leerlingen en weten hun normen en waarden duurzaam te verpakken. Alle aanbieders en betrokkenen werken vanuit eenzelfde pedagogische visie.
- Het Nemen van verantwoordelijkheid in het in beweging krijgen en houden van de kinderen. Niet alleen binnen de school, maar ook naschools in samenwerking met sportaanbieders in de buurt. Door de ontwikkeling van de buurtsportclubs is er een geweldig laagdrempelig aanbod ontstaan.

De podiumprijs ging naar De Luithorst uit Nijmegen; van alle spetterende podiumpresentaties die voorbij kwamen wisten zij vooral de show te stelen doordat hun 'live'-uitvoering vrijwel synchroon liep met een door hen gemaakte film over de school.. Dans, trampolinespringen, duidelijk werd dat wij met een zeer sportieve school te maken hadden. De Luithorst kreeg hiervoor de podiumprijs in de vorm van een prachtige beker.

Wij hopen dat bovenstaande scholen weer veel andere scholen weten te inspireren om ook deel te nemen aan de Sportiefste basisschool-verkiezing van 2017! Op 7 april 2016 zijn de VO scholen aan de beurt om wederom op de Hanze Hogeschool Groningen te strijden voor de titel Sportiefste VO-school verkiezing!

Deze verkiezingen zijn mede mogelijk gemaakt door bijdragen van de gemeente Groningen, Sportplein, NOC*NSF en de firma's Bosan, Nijha en Janssen-Fritsen, waarvoor onze hartelijke dank.

Tenslotte willen wij het management, de docenten en studenten van de Hanze Hogeschool Groningen enorm bedanken voor de inzet en organisatie van deze verkiezing en het beschikbaar stellen van hun prachtige accommodatie. Alle leerlingen hebben genoten van een divers en uitdagend programma gegeven door professionele docenten en/of studenten/trainers. ■

Contact:
jorieke.steenart@kvlo.nl

Polsstok, kloppend hart van de wijk

Polsstok was eerst een van de buurtscholen op het maaiveld tussen de flats van de Bijlmer. Op het moment dat de flats werden neergehaald heeft de school bewust de plaats ingenomen van 'het kloppend hart van de wijk'. Zij is daarmee spil en vindplaats en de verbindende factor in de wijk geworden.

TEKST BART JAN COMMISSARIS FOTO HANS DIJKHOFF

Op deze manier heeft de omgeving, vaak op initiatief van de school en in samenwerking met gemeente en wijkvertegenwoordigers, meerdere sportvelden, ontwikkelplaatsen en speelplekken rondom de school verkregen. O.a. een Cruyff court, buurtmoestuinen, de fietscrossbaan (2014) en groene speelplaats (2016). Onze school heeft zijn initiërende plek ingenomen en verkregen.

Polsstok ontwikkelt sinds 2001 een Integrale Vitaliteit Aanpak (IVA). Deze aanpak kenmerkt zich door een duurzame en totaal benadering van het kind. Een kind is immers meer dan een hoofd. Een kind is het lichaam dat zich op alle leef- en talentgebieden wil ontwikkelen. Het kind wordt op Polsstok gezien als een geheel,

waarbij zowel het hoofd (cognitieve), het hart (sociaal- emotionele en fysieke) en de handen (creatieve) in de totaalontwikkeling aan bod dient te komen. Vanaf 2009 is de projectmatige benadering structureel verwerkt in een vast aanbod (doorgaande lijn) naar alle kinderen van de school (IVA). Vanaf dit moment is er een sterke samenwerking met Het stadsdeel Brede School en de Amsterdamse aanpak Jump- in. Zij zijn binnen het hele ontwikkelingsproces vaste partners van de school.

Optimale ontwikkeling vereist een gezonde geest in een gezond lichaam. Dit resulteert in een bewustwording en keuze voor gezond gedrag. En dit dan niet alleen in een 'themawEEK' of binnen een project. Nee, door één uitdagende en

geïntegreerde aanpak in de school- en leefwereld rondom het kind te creëren. Leerkrachten, ouders en andere volwassenen en organisaties rondom het kind ondersteunen en stimuleren de gezonde houding niet alleen met woorden maar zij proberen daarbinnen voor zichzelf en het kind ook een voorbeeld te zijn.

Hoe geven we op school en in de omgeving inhoud aan deze woorden.

Door de jaren heen hebben we door het gewoon te 'doen' gemerkt dat de gewenste IVA-ontwikkeling niet altijd eenvoudig te realiseren is. We hebben ervaren dat in de huidige tijd er factoren zijn die de duurzaamheid binnen het proces bemoeilijken. Het ontbreekt aan een 'natuurlijke' verbinding over de gecreëerde (traditionele) hokjes heen.

Denk aan, thuis-school-omgevingscultuur of aan welzijn-onderwijs-verenigingscultuur.

De IVA-benadering heeft zich dan ook vooral gefocust op het vanzelfsprekend vinden van meer bewegen en gezond leven binnen alle traditionele velden.

Doordat we maatschappelijke en sociale partners hebben kunnen verbinden aan dezelfde doelstelling, namelijk samen zorgdragen van de ontwikkeling van duurzaam gezond leven, is er een (h)erkenning van de ander. Het verbonden zijn is de basis van de collectieve verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van een gezonde toekomst (lees: een kind).

Beweegonderwijs

IVA is vanuit de Polsstok visie een basis voor gezond leren en een van de voorwaarden om tot optimale prestaties te komen. Naast de overdracht van kennis en vaardigheden worden onze leerlingen bewust gemaakt van de kansen die ze hebben en van het aandeel dat ze dienen op te pakken binnen onze samenleving. Ze leren de eigen kwaliteiten en verbeterpunten kennen en ontwikkelen en worden bewust gemaakt van de voor hem/haar meest geschikte leerstrategieën. Vanaf 2002 is een vaste vakleerkracht aangesteld. Deze vakdocent heeft als eerste taak de

Ze leren de eigen kwaliteiten en verbeterpunten kennen en ontwikkelen

verschillende initiatieven rondom het kind ten aanzien van bewegen en gezond gedrag, zowel binnen als buiten schooltijd, te verbinden. Hij werkt samen met allerlei initiatiefnemers en uitvoerders. Denk aan coördinatoren Brede School, sportbegeleiders, actieve ouders, combifunctionarissen (o.a. korfbal, beebal, turnen, basketbal, hockey en voetbal), buurt- en verenigingsvertegenwoordigers, fysiotherapeuten,

welzijnsmedewerkers en stagiaires, andere lokale initiatiefnemers etc. etc.

Het structureel beschikbare budget is gericht op maximale uitvoering en ondersteuning binnen onderwijstijd. Onze IVA aanpak wilde onderstaande doelstellingen bereiken:

- Het bevorderen van intrinsieke motivatie ten opzichte van gezond leven en bewegen.
- Het bevorderen van meervoudige deelnamebekwaamheid.
- Het bevorderen van sociale omgang met anderen waarbij onderlinge verschillen worden gezien en gerespecteerd.
- Het bevorderen van intensief en veilig bewegen.
- Het stimuleren van eigen initiatief en zelfregulering.

Door deze doelstellingen dragen we niet alleen bij aan de ontwikkeling van onze leerlingen, maar geven we een brede impuls aan de leefomgeving. We streven ernaar om op natuurlijke wijze bewegen in de actieve leefstijl van onze leerlingen en ouders te integreren.

Het gaat erom dat een ieder op eigen niveau kan participeren zodat ze in hun eigen tempo en op hun eigen niveau nieuwe bewegingservaringen opdoen.

Naast deze bewegingservaring, die van groot belang is voor de ontwikkeling, creëert de beweging ook de innerlijke balans die de basis vormt van een gezonde zowel mentale als fysieke groei. Ook geven we hiermee (h)erkenning aan de wens van onze leerlingen om meer te kunnen en mogen bewegen. Onze (vak)leerkrachten willen deze enthousiaste houding zo goed mogelijk benutten en ondersteunen. Wanneer we leerlingen stimuleren zich ook thuis te voelen in beweegsituaties, ondersteunt dit de mate waarin zij zich opgenomen (kunnen) voelen in belangrijke sociale verbanden. Met andere woorden: het zich ook thuis voelen in beweegsituaties is stimulerend voor de sociale ontwikkeling en het maatschappelijk perspectief van leerlingen. We ondersteunen de doelstellingen onder andere door tijdens de (gym)lessen de onderstaande uitgangspunten te hanteren:

- niets moet, alleen je best doen!
- van proberen kun je leren!
- help elkaar beter worden!
- samen in beweging zijn is een groot feest!

Beweegaanbod

We streven ernaar en hanteren het uitgangspunt dat iedereen tenminste acht structurele beweegmomenten per week heeft. De huidige beschikbare beweegmomenten zijn:

- tenminste twee gymlessen in de gymzaal of speelzaal (gerichte beweging)
- vijf momenten op de speelplaats (vrije beweging)

- vijf beweegmomenten tussen de middag (vrije beweegmomenten)
- één of twee keer een stuifactiviteit na schooltijd (vrije beweging)
- één maal in de week deelname aan school-sportbuurtvereniging of basketbalschool (vrije beweging)
- tenminste tien korte beweegmomenten in de klas (gestructureerde beweging).

Onder 'vrij bewegen' verstaan wij dat de leerlingen zelf kiezen aan welke beweegactiviteit ze willen deelnemen. Bij 'gericht bewegen' bepaalt de (vak)leerkracht dit.

Wij monitoren bij iedere leerling de volgende vier aspecten:

- loopt't? (organisatie)
- lukt't? (differentiatie)
- leeft't? (motivatie)
- leert't? (ontwikkeling).

Alle leerlingen dienen tijdens de gymlessen op eigen niveau te kunnen deelnemen en in hun eigen tempo nieuwe bewegingservaringen op te doen.

We starten met de kinderen vanaf tweeëneenhalf jaar. Zij kunnen, op school, tezamen met de ouders één maal per week bewegen op muziek en deelnemen aan peutergym.

Vanaf vierjarige leeftijd krijgen alle leerlingen wekelijks bewegingsonderwijs van de vakdocent. In de eerste twee jaren één maal per week en de overige beweegmomenten (tenminste vier) wordt dit inhoudelijk verzorgd door de leerkracht of ALO-stagiaires. Tijdens deze lessen worden de leerlingen geobserveerd, t.a.v. motorische ontwikkeling en groei.

In de groepen 3 en 4 krijgen onze leerlingen drie tot vier maal per week van de vakdocent bewegingsonderwijs.

De groepen 5 tot en met 8 krijgen twee maal per week bewegingsonderwijs. Door middel van observaties, monitoring, en registratie van de verschillende beweegmomenten, volgen we de ontwikkeling en hebben we de leerling in kaart om de juiste ondersteuning of interventie te kunnen bieden.

De leerlingen worden twee maal per jaar persoonlijk getest op de ontwikkeling van motorische vaardigheden. Dit wordt vastgelegd in een LVS. Zie ook; <http://mrt.jumpin.nl/>.

We bouwen ons LVS op vanaf de kleuters en willen per 2016 alle ontwikkelingen van de kinderen in één systeem, zodat we naast de groei ook de ontwikkeling kunnen meten.

Extra beweegmomenten

Er is een beweegclub 'GYM+' gerealiseerd. Dit is gecreëerd voor kinderen die moeite hebben met bewegen tijdens de gymuren of te weinig aan beweging (kunnen) doen.

Ook bieden we MRT ondersteuning aan voor die kinderen die dit nodig hebben. Deze kinderen worden door de vakdocent geselecteerd en deze benadert ook de ouders met het verzoek en de onderbouwing om de leerling deel te laten nemen.

Hiernaast organiseert de school ook structureel voor-, tijdens (verlengde schooldag), tussen- en naschoolse beweegmomenten en buurtsport activiteiten.

Op Polsstok staat Brede talentontwikkeling centraal. Dit om een breder aanbod aan ontwikkelingskansen te bieden. Er worden activiteiten ingepland op het gebied van 'Sport', 'Creativiteit', 'Kunst en Cultuur', 'Wetenschap

Ieder kind krijgt drie trainingen in de buurt aangeboden

en Natuur' en 'Media'. Zo kunnen de kinderen op ontdekken wat zij leuk vinden en hun talent(en) hierin verder ontwikkelen. Ook kinderen uit de buurt kunnen aan de NSA-activiteiten deelnemen.

We zijn gestart met 'school-sportbuurtclubs' in de wijk. Dit lokale samenwerkingsinitiatief met stadsdeel, STG. Toekomst en Talent, de buurtverenigingen en meerdere sportverenigingen, heeft een structureel en aanvullend aanbod in de wijk gecreëerd.

Door verenigingen in de wijk te implementeren creëren we nieuwe mogelijkheden om in de eigen leefomgeving 'met ' en op gezonde manier 'tegen ' elkaar te spelen.

Zie ook: <http://www.sportbuurtclub-def.nl/>

LIFE SKILLS clinics voor alle leerlingen (jongens en meisjes) van de groepen 6,7 en 8.

Ieder kind krijgt drie trainingen in de buurt aangeboden. Ajax Foundation, STG. Toekomst en Talent en de school hebben in nauwe samenwerking een concept ontwikkeld dat op dit moment Amsterdam-breed wordt uitgerold. Zie ook: <http://www.ajax.nl/Sitewide-Tabs/Foundation/Projecten/Life-skills-clinics.htm>

Van Factor naar Actor

Om alle doelstellingen te kunnen behalen heb je betrokken mensen nodig.

Uit alle geledingen, ouders, leerkrachten, maatschappelijke partners, bedrijfsleven, komen vrijwilligers. Zij leveren de ondersteuning naar het kind en verankeren en verbreden het structurele beeld in wijk en samenleving. De school speelt een actieve rol in het begeleiden op opleiden van enthousiaste jongeren. Samen met opleidingsbedenken we sluitende en vooruitstrevende concepten ter ondersteuning van de talenten en competenties. ■

Voor meer info. kunt terecht op onze website: www.polsstok.nl

Wil je ook een sport actieve school worden? Dat kan. We kunnen je ondersteunen met reeds opgedane ervaringen, een inspirerende presentatie of ontwikkeling van ideeën.

Contact:

j.koekenbier@polsstok.nl

De Columbusschool

Sinds 2009 staat er in Almere Poort een geheel nieuwe school, de Columbusschool. Sinds de start heeft de school drie pijlers waar zij zich op richt. De school richt zich op ouderparticipatie, op meer-en hoogbegaafdheid en niet in de laatste plaats op sport en bewegen.

TEKST WIEBE FABER FOTO HANS DIJKHOFF

gymleraren in dienst zijn met een aanstelling van 1,1 WTF. Voor komend schooljaar zelfs 1,4 WTF. Alle klassen zien dan 2 keer per week een vakleerkracht, ook de kleutergroepen.

De donderdag is voor groep 6 een bijzondere dag, bij elke kleutergroep komen 2 kinderen uit groep 6 gymles geven in de kleine gymzaal. Alle afspraken en activiteiten die ze in de grote gymzaal hebben geleerd mogen ze nu leren aan de kinderen uit groep 1-2. Behalve de beweegactiviteiten leren ze de kinderen ook de sociale vaardigheden die ze zelf hebben geleerd op school bij kanjertraining en taakspel.

Er zijn ook een twee bijzondere sportieve weken per jaar waarin de kinderen hun (groot)-ouders mogen uitnodigen om mee te doen met de gymles. De hele week zijn de gymzalen open voor de (groot)-ouders.

Ook is er een volle week met sportdagen voor alle groepen waarin kinderen kennismaken met allerlei sportverenigingen uit Almere. Na schooltijd is er op woensdag en donderdag voor de kinderen GYM+, ze kunnen een kaartje kopen voor een extra uur gymmen na schooltijd.

Via al deze sportieve activiteiten op school kunnen wij met trots zeggen dat de kinderen een "bewezen goede sportieve basis" hebben. ■

We nemen u mee in een snelle rondleiding door de school, waar bewegen op alle plekken zichtbaar is. We starten op het schoolplein waar we over twee mini tennisvelden lopen, langs de klimblokken en door de voetbal/basketbalbak naar de buitenspeeluitlenkast. De school heeft van binnen en buiten een sportieve uitstraling.

We zien bij een van de gymdocenten, die de jaarplanning voor zich heeft, dat alle leerlijnen uit het basisdocument uitgewerkt zijn in de 40 lesweken van dit jaar. Vandaag op maandag in de gymzaal een les met minigolf, judo, touwzwaaien, roulatievolleybal en koningsvoetbal. De kinderen die binnen komen weten de meeste afspraken al, de 1e les krijgen ze een instructieles van 60 minuten en woensdag krijgen ze de herhalingsles van 50 minuten. De ontwikkeling van de kinderen wordt a.h.v. het leerlingvolgsysteem VOLG MIJ gemonitord. De lange lessen en vele projecten zijn mogelijk omdat er in schooljaar 2014-2015 twee

Contact:
w.faber@columbusschool.
asg-almere.nl

Coolsma en Covey ook in sport en bewegen samen sterker

Bij de Coolsma in Driebergen staat sport en bewegen hoog (en vast) op de agenda. Niet alleen tijdens (gym)lessen maar ook daarbuiten met sport- en beweeg-activiteiten georganiseerd door commissies en gebaseerd op een sportbeleid. Dit alles wordt ondersteund door de gehanteerde pedagogische lijn op basis van het gedachtegoed van Stephen Covey.

TEKST PETER NOOMEN FOTO HANS DIJKHOFF

Pedagogische lijn

De Coolsma gaat uit van 'Het beste wat je kunt worden is jezelf'. Hiervoor wordt sinds 2012 een pedagogische lijn in de school gehanteerd op basis van het gedachtegoed van Stephen Covey namelijk de 7 gewoonten van effectief leiderschap. Deze lijn ontwikkelt persoonlijk leiderschap bij kinderen. Het gaat hier om leidinggeven aan jezelf, inzicht in jezelf en je relatie met de ander. Het gaat om zicht krijgen op je eigen aandeel en je verantwoordelijkheid in allerlei (sociale) situaties. Er wordt in de hele school, van groep 1 tot en met 8, gewerkt met hetzelfde symbool: De Boom van de 7 gewoonten. Al deze gewoonten komen ook bij sport- en beweegonderwijs plus bij deelname aan schoolsporttoernooien terug. Vooral 'Iedereen kan winnen, iedereen telt mee' plus 'Samen is beter' staat centraal.

Organisatie en beleid

Samen is beter komt ook terug in de organisatie die sport en bewegen ondersteunt. In de sportcommissie werken (vak)leerkrachten en ouders samen om kinderen deel te laten nemen aan sporttoernooien en -clinics plus kennis te laten maken met sporten. Dit zijn vooral ouders die een binding hebben met gemeentelijke sportverenigingen. Daarnaast is er nog een activiteiten- en tussentijdse schoolopvangcommissie. Alle activiteiten vinden plaats binnen het vastgestelde sport- en beweegbeleid dat eens per drie jaar wordt geëvalueerd en bijgesteld.

Goede resultaten

Deze organisatie, het vastgestelde beleid en de pedagogische lijn van Covey zorgen ervoor dat iedereen weet waar hij aan toe is ten aanzien van sport en bewegen en dat daarnaast elk kind zich prettig en veilig hierbij voelt. Deelname aan activiteiten en vooral de schoolsporttoernooien wordt een stuk leuker en makkelijker omdat het samen ben je sterker en iedereen kan winnen, iedereen doet mee er voor zorgt dat kinderen zich niet buitengesloten voelen en altijd opgenomen worden in activiteiten en ploegen. Aangezien zowel kinderen als begeleiders, ouders en leerkrachten van deze gewoonten uitgaan, levert dit veel bewegende leerlingen op die ook buiten school beginnen en doorgaan met sport. Dit is een belangrijk resultaat in de huidige maatschappij waarin voor kinderen steeds minder ruimte voor sport lijkt te zijn. ■

't Kompas Groningen

Christelijke Basisschool 't Kompas staat in de wijk Lewenborg, Groningen. CBS 't Kompas is een sportieve school, "We sporten en bewegen veel, we zijn een school volop in beweging en bovenal doen we dat op een respectvolle, sociale manier. Met als hoofddoel: plezier in sport en bewegen!"

TEKST MARJOLEIN WILDEBOER FOTO HANS DIJKHOFF

CBS 't Kompas is naast een Vreedzame School en een Gezonde School aangesloten bij de Vensterwijk (in Nederland meer bekend als een Brede School). De wijk heeft sinds vele jaren structurele gemeentelijke geld, ondergebracht in een programma Bslim (www.bslim.nl), de Groningse vertaling van de BOS-driehoek. Vanuit Bslim werkt de Brede Vakdocent op de school en verzorgt voor zijn school én de wijk een naschools sportaanbod. De aanpak is gezamenlijk. Zo wordt dagelijks voor meerdere leeftijden een aanbod gerealiseerd. Hier kunnen kinderen gratis kennismaken met verschillende sporten waarna de begeleiding doorverwijst naar verenigingen. In de wijk zijn vele sportverenigingen waarmee wordt samengewerkt aan clinics en sporttoernooien. De school biedt ook een werkplek voor een sportteam van de Hanze Hogeschool, waarvan twee studenten stagelopen bij 't Kompas. De organisatie binnen de school bestaat uit de

vakleerkracht, een werkgroep Sport, werkgroep Gezonde School en een sportcommissie van leerlingen.

Omgeving

Groep 3 t/m 8 hebben elke week twee keer bewegingsonderwijs. De kleuters spelen alle dagen buiten en hebben twee maal per week in het speellokaal bewegingsonderwijs van de eigen leerkracht, met ondersteuning van sportstudenten. Naast de school is een zogenaamde voetbalkooi. Hier is door de gemeente Groningen een zeecontainer geplaatst met sport- en spelmateriaal voor kinderen uit de wijk. De vakleerkracht van de school biedt na schooltijd twee extra programma's aan; MRT (voor kinderen met motorische achterstanden) en BslimKids, een programma voor kinderen met overgewicht/beweegarmoede. Op maandag, dinsdag en donderdag verzorgen overblijfvrijwilligers samen met sportstudenten tussen de middag een sport- en spelaanbod.

Onderzoek

CBS 't Kompas doet mee aan meerdere onderzoeken. Dit zijn praktijkgerichte leeronderzoeken door studenten over bijvoorbeeld speelplekken in de wijk, sportdeelname of pleinspelelen. Onderzoekers van de Hanzehogeschool, de RUG Bewegingswetenschappen en het UMCG krijgen ook de ruimte om onderzoeken uit te voeren. Momenteel werkt 't Kompas o.a. mee aan onderzoek 'Fit&Vaardig', (Esther Hartman en Chris Visscher (RUG)), 'Fitbit', masteronderzoek Roos Dreijer en 'Teder kind kent gymtalent', promotie onderzoek van Ingrid van Aart. Komend jaar is 't Kompas een pilotschool voor een leerlingvolgsysteem. Met al deze onderzoeken wordt beoogd dat ze leiden tot duurzame innovaties voor het vakgebied. Nogmaals een school volop in BEWEGING! ■

Contact:

marjolein_wildeboer@hotmail.com

Basisschool de Luithorst uit Nijmegen

De Luithorst raakt de juiste snaar! Wij willen kinderen prikkelen en motiveren om het beste uit zichzelf te halen. De E staat voor energie en de U staat voor uniek. Wij streven naar een bruisende leeromgeving voor ieder kind.

TEKST FREEK TOREN FOTO HANS DIJKHOFF

Sinds 2008 heeft de Luithorst de beschikking over een vakleerkracht bewegingsonderwijs. Vanaf dat moment werden alle bestaande activiteiten rond sport en beweging verder uitgebreid. Denk aan gymlessen, sporttoernooien, sportdagen, naschoolse sport, enz. Onze vakleerkracht creëerde al snel een netwerk om zich heen: samenwerking met Sportservice Nijmegen, met de GGD, met de collega-scholen op het scholeneiland, met studenten van de HAN en daarnaast ook nog eens met de lokale sportverenigingen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan clinics tijdens de lessen en tijdens de naschoolse sport.

Er werd een nieuwe impuls gegeven aan het bewegingsonderwijs. De kwaliteit van de gymlessen ging omhoog en er kwamen steeds meer nieuwe, sportieve initiatieven. Vaak creëerde de vakleerkracht een werkgroepje bestaande uit leerkrachten en/of ouders om de nieuwe plannen uit te kunnen voeren. Voorbeelden

daarvan zijn bijvoorbeeld de speciale thema-sportdagen rond het WK-voetbal en de Olympische Spelen. Deze thema's kwamen ook aan bod bij andere vakgebieden.

Rond 2012 is de directie van de school samen met de vakleerkracht bewegingsonderwijs rond de tafel gaan zitten om te kijken hoe we al die losse initiatieven konden bundelen tot één overkoepelend geheel. In samenwerking met de Sportservice Nijmegen en de GGD ontstond: De sportieve, gezonde school XL. In maart 2013 werd deze vervolgens officieel geopend. Door middel van prijsvragen konden ouders, kinderen en leerkrachten meedenken over gezonde en sportieve activiteiten op de Luithorst. Eén van die ideeën was de sportshow, waarin talentvolle kinderen uit een speciale sport-plusklas te zien waren. Daarnaast kwam er een ideeënbus met bewegingsactiviteiten voor tijdens de lesovergangen. Ook kwam er meer aandacht voor het leerlingvolgsysteem op het gebied van beweging. Het werd de taak van de vakleerkracht om samen met de groepsleerkracht te signalen welke leerlingen extra onderwijsbehoeften hadden op het gebied van sport en beweging. Vervolgens kon er dan een passend aanbod worden besproken met ouders en kinderen (Bijvoorbeeld: Club Extra, Playing 4 Success).

Door de subsidie van het EU-schoolfruit zijn we een gezond fruitbeleid gaan maken voor tussendoortjes en voor de lunch. Door dit op allerlei positieve manieren te stimuleren, kregen we de ouders mee in het proces. Ook op sportdagen hebben de vulkoeken plaatsgemaakt voor appels. En kinderen smullen ervan! ■

Contact:

f.toren@nijmegen.nl

De Spoorzoeker, Den Haag

De Spoorzoeker is een gezellige buurtschool in een multiculturele wijk. Wij vinden het belangrijk dat kinderen hun talenten ontdekken en plezier ervaren in wat ze doen. Dus ook in sport.

TEKST GEERTE VAN DER VLIET FOTO JORIEKE STEENAART

Alle kinderen (ook de kleuters) krijgen les van een vakleerkracht gymnastiek. De school neemt daarnaast deel aan het Leerkansen Profiel (LKP) wat inhoudt dat de leerlingen van groep 3 t/m 8 uitgebreide lestijd hebben waarin zij les krijgen van vakdocenten. Alle kinderen hebben verplicht minimaal een extra uur sport elke week binnen het LKP aanbod. Wat onze school bijzonder maakt, is dat wij de kinderen laten kiezen welke sport zij in een periode gaan doen. Elke periode is het aanbod weer heel divers, zo kunnen zij kiezen uit bijvoorbeeld dans, turnen, voetbal, badminton etc. Op deze manier krijgen de leerlingen de kans om iets nieuws te proberen (talenten ontdekken) en doen ze iets wat ze leuk vinden (plezier in sport). Door het stimuleren van sporten tijdens schooltijd is het aantal leerlingen wat op een sportvereniging zit na schooltijd enorm toegenomen. Ook extra zwemmen is in ons programma opgenomen omdat de meeste kinderen

Elke periode is het aanbod weer heel divers

via school hun zwemdiploma halen. Door twee keer per week te zwemmen in plaats van één keer per week, halen de kinderen sneller hun zwemdiploma.

Gezonde school

Ook proberen wij een echte gezonde school te zijn. Voor het officiële predicaat zijn wij nog bezig, maar we doen al heel veel. Zo meten en wegen wij alle kinderen elk jaar en koppelen

de meetresultaten terug aan de ouders. Indien nodig kunnen ouders in contact gebracht worden met het gezondheidscentrum in de wijk. Daarnaast hebben wij vaste fruitdagen op school waarop de tussendoortjes enkel uit groente of fruit mogen bestaan.

Als school vinden wij tot slot ouderbetrokkenheid zeer belangrijk. Op school hebben wij daarom een 'ouder-coördinator' die met de ouders allerlei thema's bespreekt en activiteiten organiseert. Ouders worden niet alleen ingezet bij sportdagen e.d., maar kunnen zich ook inschrijven voor bijvoorbeeld dansles wat binnen school georganiseerd wordt. De school probeert daarnaast een goede band te onderhouden met de wijk door samen te werken op sportgebied met andere scholen en door gebruik te maken van het project 'SCOOL'. Dit project verbindt een school (schoolsportcoördinator) met een sportvereniging uit de buurt die naschoolse sportlessen verzorgt voor onze leerlingen. Ook onze kleuters nemen deel aan SCOOL. ■

Contact:

g.vandervliet@despoorzoeker.info

Basisschool Silvester-Bernadette

Basisschool Silvester-Bernadette is een school met ongeveer 370 leerlingen. Het is de enige basisschool in Helmond en omgeving met een vakleerkracht gym. De slogan "Altijd en overal in beweging" verwijst naar de veelzijdigheid van ons bewegingsonderwijs en de samenwerking met gevarieerde sportaanbieders. Daarnaast refereert het aan het voortdurend in beweging zijn van onze organisatie, over de gehele linie.

TEKST FRANK KUIPERS FOTO BASISCHOOL SILVESTER-BERNADETTE

Ons doel is om de kinderen te laten en te leren leren, met hoofd, hart en handen.

Onze leerlingen hebben een grote bewegingsbehoefte, daar komen we ook tijdens de reguliere lessen aan tegemoet door leerstof met gestructureerde werkvormen te laten inoefenen waarbij ze bijvoorbeeld letters springen op het schoolplein, al lopend door een ruimte elkaar overhoren enz.. Sporten gebeurt voornamelijk in de gymzaal en buiten op het schoolplein.... en bewegen is een werkwoord dat we verspreid over de hele dag in de praktijk brengen...

Sport en bewegen neemt al jaren een belangrijke plaats in binnen onze organisatie. We zijn ervan overtuigd dat sport en bewegen een belangrijke bijdrage levert aan de lichamelijke en motorische ontwikkeling maar ook aan de sociale, cognitieve en maatschappelijke ontwikkeling: sport verbreedert!

De vakleerkracht verzorgt alle lessen van groep 3 t/m 8, geeft MRT-lessen en volgt alle leerlingen vanaf groep 2 met behulp van een leerlingvolgsysteem bewegen en spelen.

Daarnaast hebben we een samenwerkingsverband met de stichting JIBB (Jeugd in beweging brengen). JIBB verzorgt gastlessen op school en organiseert ook, in samenwerking met verschillende sportverenigingen, alle naschoolse activiteiten. De gastlessen op school vinden plaats tijdens de gymlessen. Enkele activiteiten die plaatsgevonden hebben zijn: dans, judo, klimmen op de klimmuur, kickboksen en zeilen. Het naschoolse aanbod van JIBB is heel divers. Gedurende een aantal weken kunnen de kinderen kennis maken met verschillende sport(spelen). Ook organiseert JIBB een ouder-kind sportcarrousel. Dit schooljaar is basisschool Silvester-Bernadette pilotschool voor het project: Nijntje beweegdiploma. Bij dit project bestaat er nauwe samenwerking tussen basisschool, JIBB,

turnvereniging HT'35 en KNGU. Kinderen van groep 1 en 2 worden op school in de gelegenheid gesteld het beweegdiploma te halen. De leerkrachten hebben hiervoor een bijscholingscursus gevolgd. Hierdoor wordt basisschool Silvester-Bernadette een erkend aanbieder van het beweegdiploma. Aan een groep kleuters voor wie dat zinvol is, worden naschools extra beweeglessen aangeboden, om hen samen met hun klasgenoten aan het einde van het schooljaar het beweegdiploma van de K.N.G.U. te kunnen laten verdienen.

Alle kinderen worden uitgedaagd, tijdens de kleine pauze en tussen de middag, om plezierig en sportief te spelen op het schoolplein. Het schoolplein is verdeeld in verschillende zones waar allerlei sport(spelen) aan bod komen. Ook kunnen de kinderen gebruik maken van materialen uit de spelkist, welke steeds een wisselende inhoud heeft. Natuurlijk is er ook ruimte voor vrij spel en zijn er heerlijke loungebanken om te chillen. De leerlingen spelen volgens een vast rooster, zodat alle groepen overal aan bod komen. Om de sportiviteit te stimuleren maken we gebruik van een beloningssysteem.

We zijn trots op de nominatie voor sportiefste basisschool van Nederland. ■

Contact:

f.kuipers@silvester-bernadette.nl

Bs. De Vijf Hoeven

TEKST TINEKE MEENS FOTO HANS DIJKHOFF

In samenwerking met de Gemeente Tilburg is er dit schooljaar gestart met de pilot "Elke dag bewegen". Hierdoor krijgt elk kind, in elke klas, elke dag een gymles aangeboden. Drie dagen van de week wordt deze verzorgd door een vakdocent bewegingsonderwijs, tevens combinatiefunctionaris (Tineke Meens, @juf10eke) in combinatie met stagiaires en twee dagen van de week worden de bewegingslessen verzorgd door bevoegde groepsleerkrachten in combinatie met stagiaires. Alles wat wij doen ligt vast in een sportief en gezond leefstijlbeleid, op deze manier zijn wij consequent in het uitdragen van onze visie.

Op bs. De Vijf Hoeven vinden tal van activiteiten plaats die allemaal stimulerend zijn voor een gezonde leefstijl of een fysiek actieve leefstijl:

- voorschoolse sport
- tussenschoolse sport
- vakantietoernooien
- beweegkriebels voor 0-4 jarigen
- fittest voor groep 5 t/m 8
- eu-schoolfruit
- naschoolse activiteiten voor groep 1 t/m 8 bij ons op onze locatie maar ook op andere locaties in de wijk.
- oOuder & kind sporten
- activiteiten voor leerlijnen met overgewicht
- sporttalenten
- train like a Astronaut (gezonde leefstijl; combinatie voeding/sport)
- gezond leren koken

Contact:

tineke.meens@xpectprimair.nl

- sporten bij de verenigingen
- motorische Remedial Teaching
- gezonde leefstijl ouderworkshops
- de schooltuin en groente kisten (Leren hoe fruit en groente groeit en op je bord komt).

Op bs. De Vijf Hoeven koppelen we vakgebieden als taal en rekenen ook aan bewegen. Zo wordt er bijvoorbeeld in de onderbouw gesprongen in combinatie met het aantal ogen dat je op de dobbelsteen ziet.

De visie op de gezonde levensstijl komt mede tot uitdrukking door in de les groente en fruit te gebruiken bij de verschillende lessen. Daarbij kan gedacht worden aan een rekenles waar bijvoorbeeld cherrytomaatjes geteld en verdeeld moeten worden.

Onze school profileert zich erg duidelijk als één van de sportiefste scholen van Nederland. Vele belangrijke mensen in de sport/bewegings-/onderwereld willen graag met ons samenwerken en zijn geïnteresseerd om een win/win-situatie te creëren of om te zien wat wij allemaal wel of niet doen op onze school en hoe we invulling geven aan een vernieuwende aanpak vanuit een gedegen visie op bewegen en onderwijs.

Zo liggen er nauwe contacten met het ministerie van volksgezondheid, hogescholen, universiteiten, peuterspeelzaal, Brede School, BSO, Sociaal maatschappelijk werkers, buurt-sportwerkers, andere gemeente's, GGD's, RIVM centrum gezond leven, verschillende bedrijven, zorgverzekeraars, Onderwijscoöperatie, etc. Alles is te volgen via social media zoals Facebook- en LinkedIn-groep Netwerk Innoverend Bewegingsonderwijs (NIBO, @NetwerkIBO) en @juf10eke. ■

Tablet

Mery Graal

is een vrouw van onbestemde leeftijd en geeft les op een school ergens in Nederland.

Het jaar zit er bijna op. Ik weet niet hoe jullie het hebben ervaren maar naarmate je ouder wordt, lijkt het jaar steeds sneller te gaan. Ik heb eens iemand horen zeggen dat je tegen het leven aan kan kijken als tegen een vakantie. Als je net aangekomen bent op je bestemming dat denk je: heerlijk nu drie weken lekker van alles ontdekken. Je hebt dan nog veel om naar uit te kijken. Ben je dan halverwege dan denk je: zo we hebben best veel gedaan. Gelukkig hebben we ook nog even maar je zit op de grens van terug- en vooruitkijken. In die laatste week is het bijna alleen maar terugkijken.

Nu zit ik nog niet in die laatste fase dus valt er nog voldoende vooruit te blikken. Mooi woord is dat trouwens: vooruitblikken... Maar eerst even terugblikken.

Over blikken gesproken. Vroeger keken we film. Die stond dan op celluloid en werd aangeleverd in blikken bij het theater. In de beginperiode van mijn carrière, dat klinkt alsof het al heel lang geleden is maar dat valt mee, gingen we met school op brugklaswerkweek. De eerste avond keken we dan film. Die werd aangeleverd, je raadt het al, in blikken. Het waren er drie. We hadden een 16mm projector bij ons. Zo genoemd naar de breedte van het filmspoor. De film was de Goonies van Steven Spielberg. Ik weet nog de momenten waarop de reel zijn laatste stukje bereikt had. Het beeld werd een stuk minder van kwaliteit en plots een hoop kras-sen door een fel wit beeld. Er stond uiteraard niets op het laatste stukje celluloid. Dan moest eerst het gedraaide deel weer teruggespoeld worden op de spoel waar ze vanaf kwam. Daarna was het pas tijd om de nieuwe rol in de projector te zetten. En dat ritueel herhaalde zich dan nog een keer. De pauzemomenten waren volkomen duidelijk. De docenten die vaker mee waren op deze werkweek wisten dit ook, namen hun plaatsen in bij de deuren om te voorkomen dat ineens hordes kinderen naar de wc zouden gaan enz.. Pas bij de tweede wisseling was er een plas/drinkpauze.

De projector werd ingeruild voor een beamer met video. Het werd allemaal wat minder bewerkelijk. Voordeel was ook dat we nu de beelden die we schoten met de videocamera die we meehadden, een grote VHS-machine die je op je schouder moest dragen, direct konden bekijken. Toen al heel geavanceerd met een grote band erin zodat je meteen kon afspelen. Terugspoelen was ook een fluitje van een cent. Alleen het monteren van de beelden was best nog een klus...

Nu zitten we in het digitale tijdperk en is ook dat monteren een stuk eenvoudiger geworden. Er zijn talloze apparaten waarmee je opnames kunt maken. Iedere smartphone is met die mogelijkheid uitgerust en er zijn talloze apps waarmee je allerlei bewerkingen kunt maken van je filmpje. En ja ik ben er ook aan. Heb net een tablet aangeschaft. Zit je eerst in de stammenstrijd tussen Apple en Android. Nou ik laat mooi in het midden wat ik heb aangeschaft. Wat ik me wel heb voorgenomen is daar pas volgend schooljaar mee te gaan werken op school. Eerst neem ik het ding mee op vakantie. Ga ik lekker experimenteren, de mogelijkheden ontdekken en mijn leerlingen verstoel doen staan van wat ik allemaal kan doen met mijn apparaat.

Ook ga ik voor mezelf op een rijtje zetten hoe ik het ding ga inzetten want het is maar weer wat. Voelt een leerling zich nog wel vrij in de les? Veel van wat hij doet wordt vastgelegd. En hoe ga ik met de beelden om? Kortom ik heb nog veel om naar uit te kijken deze vakantie. Moet ik niet vergeten het ding in mijn koffer te doen.

Fijne vakantie ■

Mery Graal

De studiedag basisonderwijs wordt dit jaar op woensdag 4 november in samenwerking met de HAN georganiseerd. Het thema van de dag is 'Gymmen in de toekomst!' De dag vindt plaats op Nationaal Sportcentrum Papendal te Arnhem. Noteer deze datum vast in je agenda.

Noteer
vast in
je agenda:
**studiedag
4 nov.**

Hoe ziet het onderwijs in 2020, 2035 of 2050 eruit? Wij dienen onze leerlingen voor te bereiden op een leven lang leren en voor ons vak een leven lang bewegen. Maar hoe ziet het leren er in de toekomst uit en wat betekent dat voor het sport- en bewegingsonderwijs en de daarbij passende accommodatie? Onze huidige maatschappij kenmerkt zich onder andere door een toename van bewegingsarmoede bij kinderen en jongeren. Ons vak kan een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak hiervan. Maar hoe kunnen wij concurreren aan de steeds verder toenemende mate van digitalisering in de wereld? Aan de ene kant biedt dit vele mogelijkheden, zoals even skypen met iemand aan de andere kant van de wereld, informatievoorziening via internet, dat veel actueler is dan menig leerboek of voorbeelden laten zien van activiteiten op een groot scherm in de gymzaal. De nadelen zijn echter dat er hierdoor steeds minder bewogen wordt. Een vraag die men zich kan stellen, is dan of wij dienen te gaan werken aan de kwantiteit of kwaliteit van bewegen om een gezondere leefstijl te bevorderen bij onze leerlingen? Op al deze vragen kan een antwoord gevonden worden in de diverse workshops gehouden op deze studiedag beginnend met een inspirerende gastspreker aan het begin van de dag over leren en bewegen in de toekomst!

De registratie van docenten LO en de validering van LO-specifieke scholing loopt via www.registerleraar.nl. Alle leraren in het PO, VO, MBO kunnen zich hier registreren

Cursussen Levensreddend Handelen

De tweedaagse basiscursus wordt gehouden op 18 en 25 november en de herhalingscursus vindt plaats op 19 november 2015. Beide cursussen worden van 13.00-20.00 uur op het kantoor in Zeist gegeven.

Voor meer informatie en inschrijven kun je terecht op de homepage van de KVLO onder het kopje scholing en kwaliteit.

Kalender

Uitgebreide informatie over alle scholingen/ evenementen? Zie de kalender op de homepage van www.kvlo.nl

Scholingen van afdelingen en opleidingsorganisaties

Op de webkalender staan scholingen en evenementen van de diverse afdelingen en opleidingsorganisaties vermeld.

Reageren op vakbladartikelen?
Twitter @KVLONL

contact

astrid.vanderlinden@kvlo.nl

Rooster van aftreden bestuur KVLO

Bestuurslid	Eerste termijn	Tweede termijn	Laatste termijn
Jan Rijpstra	mei 2013	mei 2016	mei 2019
Hein Bleeksma	dec 2014	dec 2017	dec 2020
Goos Karsten	dec 2016	dec 2019	dec 2022
Jan Kweekel	dec 2014	dec 2017	dec 2020
Engelbert Nikkels	dec 2016	dec 2019	dec 2022
Peter Sniijders Blok	dec 2016	dec 2019	dec 2022

Bereikbaarheid bureau KVLO in de zomervakantie

Gedurende de periode van de zomervakantie is de KVLO op kantooruren telefonisch bereikbaar. De juridische afdeling is gesloten van 20 juli tot en met 14 augustus. In geval van uiterste spoed kan contact worden opgenomen met de secretaresse van de afdeling op e-mail-adres: juristen@kvlo.nl. S.v.p. als onderwerp van de e-mail aangeven: SPOED. We verzoeken een ieder om zaken die behandeling van de juristen vragen, tijdig vóór de zomervakantie (dat wil zeggen vóór 17 juli a.s.) aan te melden op het genoemde e-mailadres. Bestuur en medewerkers wensen jou een prettige vakantie!

Afstuderen

Studenten die afstuderen van de ALO's, maar ook studenten van SB-opleidingen met onderwijsuitstroom en studenten die de Leergang Vakbekwaam Bewegingsonderwijs via Pabo succesvol hebben afgerond krijgen van de KVLO een speciale uitgave van ons vakblad op A5-formaat. Daarin staat allerlei informatie over het zoeken naar een baan, hoe je een sollicitatiebrief opzet maar ook interviews met studenten en collega's die nog maar kort aan het werk zijn.

slo • Leerplankader
• Sport, bewegen en gezonde leefstijl

Gezonde leefstijl

De SLO heeft een speciale website over de gezonde leefstijl. Je vindt er informatie over het leerplankader, de thema's die worden behandeld en wie er allemaal bij dat leerplankader betrokken zijn. We vinden het zo belangrijk dat we er in *Lichamelijke Opvoeding 7* ons topic aan wijden. Wil je alvast een voorproefje? Kijk dan op [Gezonde leefstijl.slo.nl](http://Gezonde.leefstijl.slo.nl)

Startersbijeenkomst voor afgestudeerden

Net afgestudeerd en kun je wel wat tips gebruiken voor de start van je carrière? Op maandagavond 5 oktober a.s. organiseren we voor afgestudeerden een bijeenkomst bij de KVLO op het bureau in Zeist. Je krijgt als starter tips and tricks over je loopbaan: je veranderende rol van student naar docent, sportprofessional, je (juridische) positie als startend leraar ten aanzien van de lestaak en werkdruk en nog veel meer! Je hebt de special van ons vakblad ontvangen met daarin een voucher waarop staat aangegeven hoe je je kunt kunnen aanmelden.

Piet

Jan Rijpstra schrijft erover in zijn voorwoord. We willen jullie de foto van dolgelukkig vers erelid Piet van Dortmund niet onthouden.

SNOWBREAKS.NL
BY ROCKS 'N RIVERS

"Je gaat met leerlingen op pad en kunt er voor de volle 100% op vertrouwen dat de reis veilig en goed georganiseerd is."

Wintersportkampen
Bergsportkampen
Survivalkampen
Outdoor Sportdagen

"De samenwerking tussen Rocks 'n Rivers, leerlingen en docenten verliep fantastisch."

ROCKS 'N RIVERS
OUTDOOR & EVENEMENTEN

www.snowbreaks.nl | www.rocksn-rivers.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

**Je blijft
niet scrollen**

**als je samen
kunt dollen**

Buitenspelen is essentieel voor de gezonde ontwikkeling van een kind. Daarom helpt Jantje Beton kinderen om hun eigen buurt weer leuk te maken. Help ook mee! Kijk op www.jantjebeton.nl.

Haal het kind naar buiten!

→ FRISBEE HET ULTIEME SPEL

Frisbee wordt veel gespeeld in parken en op stranden. Maar het is ook een sport, die gespeeld wordt in verenigingen en op school. In *Frisbee, het ultieme spel* wordt een brug geslagen tussen jeugdsport en bewegingsonderwijs op school.

Frisbee, het ultieme spel schenkt aandacht aan diverse spelvormen, zoals onder meer de wedstrijd-sport 'ultimate frisbee' en een aantal andere, meer en minder bekende individuele en teamspelvormen. De spelvormen zijn zowel binnen als buiten de school breed toepasbaar. Bovendien geeft het boek korte en heldere beschrijvingen van verscheidene werp- en vangtechnieken.

Frisbee, het ultieme spel is een praktische gids voor lesgevers die in het onderwijs of elders binnen het brede terrein van bewegen en sport met frisbee aan de slag willen. Het boek behandelt diverse spelvormen en speltechnieken, geeft vele praktische tips en is rijk geïllustreerd.

Over de auteur

Ted Beute is behalve bestuurslid van de NFB, een uitstekend didacticus als docent bewegingsonderwijs.

€16,90 incl. btw

ISBN: 978-90-52335-53-1

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

VOLG MIJ

hét leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs!

Voordelen:

- handzaam
- vernieuwend
- flexibel
- modern
- on- en offline
- snel

Met behulp van het nieuwe leerlingvolgsysteem VOLG MIJ kunt u voortaan gemakkelijk de motorische ontwikkeling van uw leerlingen bijhouden!

VOLG MIJ is gebaseerd op de 12 leerlijnen van het *Basisdocument bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs* van het Jan Luiting Fonds. Per leerlijn zijn er meerdere varianten waarop u kunt scoren, waarbij er wordt uitgegaan van 5 verschillende beoordelingsniveaus.

VOLG MIJ kunt u gebruiken via de website en de iPad app zodat het gebruiksgemak optimaal is in de les en daarbuiten!

NEEM EEN KIJKJE OP WWW.VOLG-MIJ.NU
EN VRAAG EEN GRATIS PROEFABONNEMENT AAN!

WWW.VOLG-MIJ.NU

E. volgmij@sportsmedia.nl ■ T. 030-7073000

